Nogle Erfaringer

angaaende

Vexeldrift

forenet med

Brakfrugtavl og Sommerstaldfodring.

Af

Joh. Christ. Drewsen,

Papiirfabrikør.

Belønnede med en af det Kongelige Landhuusholdnings-Selskabs Medailler.

Kjøbenhavn 1814.

Aftrykt af Selskabets Skrifter, hos C. Græbe.

Forerindring.

I det disse Erfaringer overleveres det Offentlige troer jeg det passende at anmærke, at de, uden Hr. [redacted] Larsens, efter min Overbeviisning, ufortiente Dadel af det nyere Agerbrug, maaskee aldrig, eller først efter flere Aar vare traadte frem for Dagen. Gierne havde jeg taugt, hvis nogen anden havde talt; men da jeg troede, at hvo der ikke af egen Erfarenhed allerede var bekiendt med Vexeldriften, let kunde ved hiin Dadel afskrækkes fra at indføre den, saameget mere som Hr. Pastor Larsens Navn, der allerede flere Gange er nævnt med Hæder, gav hans Paastand megen Vægt, ansaae jeg det for Pligt, at nedskrive hvad jeg troer at have erfaret, overladende til kyndige og fordomsfrie Landmænd at bedømme, om jeg har bedraget mig.

Denne lille Afhandlings første Hensigt, var, som sagt, at bestride saadanne Meninger, som vare uoverensstemmende med mine, den maatte derfor naturligviis antage en recenserende Form, dog haaber jeg, at den ikke skal befindes stridslysten. — Skulde jeg have sagt alt hvad jeg som Landmand har erfaret, havde jeg vist nok havt endnu adskilligt at tilføie, men da jeg ved det, jeg her har sagt, haaber at have fremstillet det nyere Agerbrug i et fordeelagtigt, og, som jeg troer, i det sande Lys, var min Hensigt opnaaet, og har jeg endda forfeilet den, vilde jeg ved at skrive en tyk Bog ikke have giort nogen Forandring heri.

Da jeg imidlertid er langt fra at troe mig ufeilbar, og da jeg frygtede for at kunne have bedraget mig i eet eller andet, skiøndt jeg er mig bevidst, kun at ville sige Sandhed, indsendte jeg min Afhandling til det Kongelige Danske Landhuusholdnings-Selskab med den faste Beslutning, ikke at lade den komme frem, hvis den her blev misbilliget. Den gunstige Dom, som Selskabet har behaget at fælde derover, lader mig haabe, at have leveret noget, som ikke er ganske slet, og ved hvilket jeg muligen kan gavne een eller anden af mine Landsmænd. Maatte det gaae i Opfyldelse, skulde det være min herligste Løn.

Jeg har aldrig smigret mig med, at dette lille Skrift skulde virke paa Bonden, der kun bringes til det Bedre, ved Exempler lige for Øinene. Da han endnu paa flere Steder, f. Ex. i min Egn, ikke engang veed hvad Brak er, eller dog ikke brakker sin Jord, vilde det være forgiæves at anbefale ham, at dyrke Brakfrugter i Brakmarken. Den Landmand derimod, der med mig erkiender, at Jorden kun ved Brakning og tilstrækkelig Giødning kan bringes til at give altid rene og gode Afgrøder, og der tillige indseer, hvor stort Offer den rene Brak fordrer, og at et tilstrækkeligt Partie Giødning neppe erholdes paa den sædvanlige Maade — kun for denne Landmand er det nyere Agerdyrknings-System en velkommen Sag, og paa ham har jeg tænkt da jeg skrev.

Strandmøllen, den 6 Martii 1814.

Joh. Chr. Drewsen.

Hr. J. H. Larsen, Præst ved Aarhuus Domkirke, har nylig udgivet et Skrivt under Titel: Oeconomiske Skrifter, som indeholder to Afhandlinger, der ere belønnede af det Kongelige danske Landhuusholdnings-Selskab. Den første giver Anviisning til en udskiftet Bondegaards Drivt paa skarpsandede, og den anden paa lerede Jorder. Denne sidste er igien deelt i to Dele, nemlig, hvorledes saadan en Gaard bør drives, naar den rene Brak anvendes, og dernæst, naar der dyrkes Brakfrugter i Brakmarken.

Det er den sidste Afdeling, der har bragt mig til at nedskrive efterfølgende Anmærkninger, da Hr. Pastoren har fremstilt Brakfrugtavlen fra en Synspunkt, der er den saare ufordeelagtig, og stridende mod hvad jeg i den Anledning har erfaret. Jeg troer, at ved en velindrettet Vexeldrivt, grundet paa Foder-Urters og Foderrødders Avl i Brakmarken, forbunden med Staldfodring, seer Landmanden vissere og snarere sine kiæreste Ønsker opfyldte, end ved nogen

anden Drivt, vi endnu kiende. Jeg troer endvidere, at for at indføre og udføre saadan en Drivt, udfordres uundgaaelig tre Betingelser: De fornødne Kundskaber herom, bestemt Villie til at bruge disse, og en til Agerbrugets Størrelse passende Capital. Men mon ikke de samme Betingelser gielde om hvilket andet Agerbrug, der skal udføres med Held og Fordeel? Er jeg endog enig med Hr. Pastoren, at Vexeldriften ikke skikker sig i alle Dele for Bonden i Almindelighed, saa kan jeg dog ikke ansee den som upassende for Landmanden, hvorved jeg forstaaer den mere oplyste og fordomsfri Agerdyrker.

Inden jeg gaaer videre, maa jeg forud erklære, at jeg ikke vil theoretisere, men fremstille Tingen saaledes, som jeg har erfaret den, uden imidlertid at giøre Paastand paa Ufeilbarhed; at jeg endvidere ikke miskiender det meget Gode, som Hr. Pastorens Skrivt indeholder, hvorfor desuden Landhuusholdnings-Selskabets Præmie er Borgen, og at jeg endelig kun har taget Pennen, som Sandhedens Ven, og med største Velbehag skal see mig rettet hvor jeg kunde have bedraget mig; kun haaber jeg, at man vil sætte egne Erfaringer mod mine Erfaringer, da jeg meget ofte har seet den theoretiske og den praktiske Agerdyrker faae ganske forskiellige Resultater. Kun naar Theorien er grundfæstet ved Erfaringer til forskiellige Tider og under forskiellige Omstændigheder, staaer den fast.

Forfatteren begynder Side 178 med disse Ord:

„Den Jord, der skal bære Sæd til stør mulig Fordeel, maa være reen eller saa vel renset som en Havejord.“

Dette er den store Sandhed, som saa ofte glemmes og som dog stedse burde svæve Landmanden for Øin Vel renset, vel giødet og saavidt Omstændighederne tillade det, dybpløiet Jord, er Landmanden den sikreste Borgen for en rigelig Høst, og at dette Øi med opnaaes særdeles vel ved Brakfrugtavlen foren med Staldfodring, er det jeg skal stræbe at vise Men lad os følge Forfatteren. Hans første Indven ding Side 180 er:

„Det er en botanisk Anmærkning, a bredbladede Planter, saasom Kaal Roer, Kartofler ꝛc. drage den mest Næring fra Luften, ikke destomindre seer man dog, at disse Planter vox frodigere i en giødsket Jord, end i de udpiinte og mavre. Dette er et Bevii paa, at de dog drage noget Nærings stof fra Jorden, hvilken den tilkom mende Hvede og Bygsæd dog maa savne

Denne Paastand synes at være theoretisk rigtig men vilde dog ikke være af megen Vægt, hvis de blev practisk beviist, thi den indavlede Brakfrugt rene Værd, enten som Handelsartikel eller som Mi delet til at frembringe Kiød, Melk og Giødning, maa te tages til Indtægt, og da vilde der vel neppe fra komme noget Tab; endvidere give de nedpløiet Kartoffeltoppe, hvis det var denne Slags Brakfrugt

Ageren har baaret, noget tilbage, og endelig har jeg i Aaret 1811, der ikke var blandt de bedste, avlet 16 Fold Byg efter Kartofler i Giødning, hvilket just ikke peger paa nogen synderlig Svækkelse for Ageren ved Kartoffelavlen, især da Kløveren i Aar (1812) har staaet fortreffelig paa samme Ager.

Videre anmærker Forfatteren: Behandles Brakmarken med Rodfrugter, er det ikke muligt at faae den reen i den Grad den bør være. Denne Slutning fremkommer ved nedenstaaende Paastand, at der ikke maa giødes til Foderrødder, da de derved faae en ubehagelig Affmag og Angreb af Orm. Hvorhos man maa fraraade al Giødskning til Foderrødder; det er ogsaa rimeligere at giødske efter dem. Hvis det er rimeligere at giøde efter Brakfrugt end til den, kan det vel neppe være i nogen anden Henseende, end fordi den taber noget af sin behagelige Smag, især naar det er frisk Giødning der bruges. Denne Paastand bortfalder altsaa aldeles naar Brakfrugten avles til Qvægfoder. Men selv da, naar Kartofler avles til Salg, er Sagen ikke saa farlig; thi ellers vilde jeg ikke aarlig kunde sælge mere end tusinde Tønder Kartofler, der ere avlede i Giødning, saavel til Kiøbenhavn som til Omegnen. Naar vi derimod lægge Mærke til, at Kartoflernes Produkt, paa en ugiødet Ager, synker ned under det Halve, af hvad det kunde være paa samme Ager i Giødning, og naar vi end videre iagttage, at de ugiødede Kartofler maa paa en ureen Ager, fortsætte en skadelig Kamp med al

Slags Ukrudt, hvilket de ikke kunne overvinde, medens de paa den giødede, ved deres hurtige Vext og store Top, qvæle alt hvad der viser sig deraf, og desuden give Jorden den Skygge, der er den saa gavnlig om Sommeren, og hvorved de holde Fugtighed ved deres Rod, naar de andre, trængte fra alle Sider, segne for Solens brændende Straaler i en tør Sommer, saa kan man vel paastaae, at det er mere hensigtsmæssigt at giøde til Brakfrugt end efter den. Hvad jeg her har sagt om Kartofler, gielder endnu meget mere om Roer. Kan man end avle den hvide Roe (Turnips) uden Giødning, paa en Ager der er nogenlunde i Kraft, har det dog langt større Vanskelighed, end naar Ageren er giødet.

Denne Plantes Held beroer saa aldeles paa dens hastige Vext, at man intet bør forsømme for at fremme denne. Jordlopperne ødelægge en heel Ager paa et Par tørre varme Sommerdage, inden Roerne have faaet det tredie Blad, men er dette først fremme, kan een eller to Dages Regn sætte dem sikkre for deres farligste Fiende.

Kaalrabi derimod, og den Sort der dyrkes under Navn af Rota baga, har jeg aldeles ikke kundet bringe til nogen Størrelse undtagen ved Hielp af Giødning. Naar de neppe have dannet Knolde paa den ugiødede Ager, have de paa den giødede havt en saadan Størrelse, at de have veiet 2 Pd. i Giennemsnit, og at det slet ikke var vanskeligt at finde dem paa 5 til 6 Pds Vægt, medens enkelte endog have veiet

15 til 16 Pd. Stykket. Af denne Størrelse har jeg havt dem paa en Ager, som Aaret i Forveien bar Lyng, og som maaskee ikke havde været pløiet i Mands Minde. Kun maa man ikke derhos troe, at denne Rodvext derfor er meget udtærende for Jorden. Den er det efter min Formening endnu mindre end Kartoflerne, hvilket den efterfølgende Sæd har lært mig. — Efter hvad jeg her har sagt, slutter jeg altsaa, at hvis man ikke vil aldeles forfeile Brakmarkens Hensigt, maa den endelig giødes til Brakfrugter, thi den tre Gange gientagne Hypning af Brakfrugterne i Almindelighed, som Forfatteren omtaler samme Sted, og opstiller som ufravigelig Betingelse for et heldigt Udfald, vil langt fra ikke kunne rense og smuldre Jorden tilstrækkelig, ligesom jeg ikke engang troer at denne Hypning er gavnlig, uden under Betingelser, hvorom siden mere, saavelsom om hvad Forfatteren her siger, angaaende de mange Folk og den megen Dagløn, som denne Cultur udfordrer.

Forfatteren vedbliver Side 181 og 182:

„Fremdeles, skulle Foderrødderne staae sin Tid ud, saa bliver det umuligt at behandle Brakmarken med den fornødne Pløining til Vintersæden. Man er da nødt til at saae Byg eller Havre, og ingen af Delene kan erstatte en vellykket Brak-Vintermarks Tab."

Hvad den første Halvdeel af denne Periode angaaer, er jeg ganske enig med Hr. Pastoren. Thi at saae Vintersæd, i det ringeste Rug efter Brakfrugter,

er at bringe den for silde i Jorden og overlade til et Slumpetræf, om næste Aars Afgrøde deraf skal blive god eller slet. — Men at Havren eller Bygget, der maa saaes i Stedet for Vintersæden, ikke skulde kunne erstatte Tabet af en vellykket Brakvintermarks Afgrøde, naar en Deel af Brakfrugternes rene Fordeel regnes dette Byg eller Havre til Bedste, er hvad jeg tvivler paa, da man kan med Vished regne paa, at begge Slags vil lykkes særdeles vel.

Men Afgrøden af Brakvintermarken er jo desuden ikke tabt, fordi Rugen, istedet for at komme umiddelbar efter den rene Brak, nu vil blive saaet i den enaarige Kløverstub, der er saa passende for den. — Enig er jeg med Forfatteren, at det ikke er passende for vor Himmelegn at lade Roerne staae ude langt hen i Vinteren, da man derved hindres fra, at give Marken den Efteraarspløining, der er den saa gavnlig, og man desuden ikke kan faae Roerne hakkede op af den frosne Jord, naar man vil bruge dem. Saa vist som det forresten er, at Frosten fordærver Kartofler og Turnips, saa sikkert troer jeg, at den ikke skader Rota baga. I det ringeste har jeg ikke kundet mærke, at de tage Skade af den Frost, de kan faae i Huus, hvorfor jeg altid lægger saa mange paa Loftet, som jeg ikke kan rumme i mine Kieldere. Jeg har her seet dem fryse og tøe flere Gange, uden at jeg derved har mærket Lyst hos dem til at raadne. Dette er ogsaa en Aarsag, og en vigtig Aarsag mere til at anbefale denne Roe. At Jordfrugternes Indhøstning, som Forfatteren videre an-

mærker, er saa saare besværlig, kan jeg heller ikke tilstaae, da der sielden mangler Hænder dertil, fordi Fruentimmer og Børn kunne godt bruges. Vanskeligere er den altid paa lerede end paa sandede og muldede Jorder, men dog ikke besværlig uden i meget vaadt Efteraar; og kan man ikke sige det samme om Sædhøsten?

„Dernæst, vedbliver Hr. Pastoren, maa endnu erindres dette, at Foderrødder, er efter Sandsynlighed, en unaturlig Føde for Hornqvæget. Qvæget synes ligesaa lidt at være skabt til at æde Roer og Kartofler og Gulerødder, som Mennesket til at æde Høe. At det kan vænnes dertil er intet Spørgsmaal, det har vi mange Exempler paa. Imidlertid er dog ikke alt det, hvortil man kan vænnes, godt. Er Høet ikke ogsaa en unaturlig Føde for Qvæget? hvor kan det i sin naturlige Forfatning komme til at nyde Planter, der, afhuggede i deres frodigste Vext, skiøndt tørrede, have beholdt flere Kræfter, end de vilde have havt naar de vare visnede paa deres Rod? Kan det ikke være mig og enhver Agerdyrker ligegyldigt, om vort Qvæg fødes paa en naturlig eller unaturlig Maade, naar denne sidste kun er overeensstemmende med dets Velbefindende? og vi maae endog foretrække den unaturlige Føde for den naturlige, naar hiin, efter at have opfyldt ovenstaaende Betingelse, forøger vort Melk, Kiød og Giødning, og altsaa vor Velstand. Kan man kalde Staldfodringen en naturlig Maade at fodre sit

Qvæg, om endog Foderet er det samme, som den ukunstlede Natur tildeler det? og hvem fraraader nu Staldfodringen, fordi den indsperrede Tilstand er unaturlig for Qvæget, da den ikke er det skadelig?

Bør ikke det samme gielde om Brakfrugterne betragtede som Føde for Qvæget, da Erfarenhed viser, at dette ikke allene gierne nyder disse Vexter, men endog æder dem med den høieste Begierlighed, og tiltager i Kiød og Melk, selv da naar det bringes fra gode Græsgange til dette Foder.

I al Fald vil jeg heller see mit Qvæg glindsende fedt, min Malkebøtte fuld og min Mødding stor, ved at give mit Qvæg en unaturlig Føde, end opgive disse Fordele ved at fodre det med en naturlig — den tørre Halm. Og hvad andet kan vel en Landmand give sit Qvæg, til hvis Gaard ingen Enge hører? Han kan avle Kløver og Vikker til Foder. Dette maa heller ikke forsømmes, men vil aldrig ene blive tilstrækkeligt til Gaardens Heste og en nogenlunde stor Qvægbesætning. Hvor tidt afvige vi ikke ved vor Behandling af Huusdyrene, fra Naturens jevne Gang, uden at mærke det eller ahne noget ondt deraf, fordi vi ved at see Forfædrene handle ligedan, ere blevne overbeviiste om det uskadelige derved. Kun maae vi ikke giøre Vold paa Naturen, hvilket næsten aldrig skeer ustraffet. I Fisker-Byerne i mit Naboelaug seer jeg aarlig Sviin af usædvanlig Skiønhed, opfødes fra smaa af med næsten ingen anden Næring end — Fisk!! Folk som boe Kiøbenhavn nær, kiøbe om Efteraaret gamle Heste, og føde og fede deres

Sviin dermed, men Flesket bliver løst, som Oldenflesk. Jagtbetienterne føde deres Hunde med Havregrød. Men neppe er Havren mere naturlig Føde for Hunden, eller Kiød og Fisk for Svinet, end Brakfrugterne for Qvæget. Jeg har i en Række af Aar fodret, og undertiden fedet mit Qvæg med Brakfrugter, men endnu har jeg aldrig sporet, at det har liidt det mindste Onde ved at nyde dette Foder, men derimod har jeg seet det komme fedt paa Græs paa samme Tid, da andre have havt nødig at reise deres Køer i Stalden. End videre maa jeg anmærke, at naar Hr. Pastoren siger: Heller ikke har man seet, at Qvæget endog i forsultet Tilstand har søgt sin Føde ved at opkradse Rødder, saa er denne Paastand netop det Modsatte af hvad jeg har erfaret, thi det er just Tilfældet, at Qvæget, som blot en Vinter er fodret med Brakfrugt, er siden saa begierligt efter disse Rødder, at det forsmaaer enhver anden Plante, og med en næsten ustyrlig Begierlighed stræber efter, at komme paa Brakfrugtmarkerne, hvor det med Foden opkradser Roer og Kartofler, og med Tænderne i dets underste Kind, som med en Høvl, skiøndt møisommelig, skiærer dem i Stykker. Min Naboes Qvæg, som ved et Tilfælde en Nat var kommet paa min Brakmark, har siden den Tid trodset baade Grøvter og Gierder for atter at komme til at smage denne Lækkerhed, og endnu i Aar har han bestandig maattet vogte om Dagen og binde inde om Natten, skiøndt den omtalte Begivenhed hændte for et Par Aar siden. Et Beviis paa, at man ikke har nødig, at

giøre Vold paa Kreaturene for at faae dem til at æde Brakfrugten. Svinet derimod, for hvem denne Føde synes at være mere naturlig, forsmaaer den næsten, undtagen, naar det selv kan rode Kartoflerne ud af Jorden. Kogte ere de mere velkomne for det. — Men Flesk bliver der ikke meget af efter Kartofler alene, da derimod Stude kunne bringes til en høi Grad af Fedme derved, men især ved Rotabaga, uden at Kiødet er slettere enten i Udseende eller Smag end efter Kierne. —

Endelig udbreder Forfatteren sig over de mange uomgiængelige Omkostninger ved et saadant Jordbrug, og spørger: hvor Bonden og Landmanden skal finde Midlerne hertil. Han vedbliver:

Roerne skulle dog vel vaskes og skiæres, dertil behøves en Vaske- og en Skiære-Maskine, de skulle hyppes, dertil behøves en Hyppeplov, de skulle udsaaes, dertil behøves en Saaemaskine. Ønskeligt vilde det være, at de Vanskeligheder, som Forfatteren her anfører, maatte være de største, der vare at overvinde.

Vaskemaskinen troer jeg kan undværes; i det ringeste har jeg aldrig fundet det nødvendigt, at vaske den Brakfrugt, jeg giver mit Qvæg, hvilket vel ogsaa skulde være forbundet med mange Vanskeligheder om Vinteren i stræng Frost.

Skiære-Maskinen er af saa simpel en Indretning, at alt Træværket kan giøres af enhver Snedker eller Tømmermand, og af Jern er der saare lidt, foruden Kniven.

Jeg bruger den engelske, der er simplere end dem jeg har seet giøres i Kiøbenhavn, hvilke vist nok skiære hurtigere, da de have flere Knive, men ogsaa koste mere. Med den Maskine, jeg har, kan en Karl i al Magelighed skiære Roer til mine 24 Qvægshøveder, og endda have Tid at fodre og at udtrille Giødningen af Stalden.

En Hyppeplov er et kostbarere Stykke, især i disse Tider, men Roe-Saaemaskinen derimod er en sand Bagatel og koster neppe saameget som en simpel Hiulbør. Før Krigen kunde disse Instrumenter tilsammentagne ikke have kostet over 50 Rdlr., og den Landmand, som ikke kan bestride et Udlæg af denne Størrelse, kan aldrig tænke paa at komme frem. Men da Hr. Pastoren ikke har anført flere end disse ubetydelige Redskaber, maa jeg formode at han har anseet de øvrige for overflødige. Jeg mener Extirpatoren, Skuffelploven og Hestehakken. De to første ere efter min Overbeviisning uundværlige, skiøndt den første, med sine elleve Jern, vistnok er temmelig kostbar at anskaffe. Jeg troer neppe, man kunde nu faae den giort ringere end for 300 Rdlr. D. C. Men disse Redskaber ere ogsaa Middelet til, næsten aldeles at kunne undvære det Haandarbeide, hvorfor Hr. Pastoren med Rette er saa bange.

Ved disse Redskabers Hielp vil Tiden heller ikke mangle Landmanden til at behandle hans Brakmark, saaledes som den bør behandles. Ved deres Hielp og Brakfrugtavlen vil han kunne fritages for hvad Hr. Pastoren forlanger, „**at pløie fire Gange til**

Vinterſæd, tre Gange til Byg og tre Gange til Havre," og han vil finde, at hvad hans Arbeide forøges paa den ene Side ved Brakfrugtavlen, forringes dette igien paa den anden Side ved hensigtsmæssig Brug af disse Redſkaber og en hertil passende Sædfølge; — hvorom jeg ſiden ſkal tale. — Men i een Henseende vil viſt nok hans Arbeide formeres betydelig, jeg mener ved Udkiørſel af hans Giødning og Hiemagning af hans Sæd; thi hiin vil ſnart ved opfodrede Brakfrugter og Staldfodring forøges til det dobbelte og tredobbelte af hvad han før havde, og hans Production i Forhold dertil.

Side 186 ſlutter Forfatteren: „at efter disse paa Erfaring grundede Bemærkninger tør jeg ikke kalde Brakmarkernes Behandling med Foderrødder — en forædlet Drift, ikke engang tør jeg kalde den hensigtsmæssig: det ſynes ſom det udenlandſke Navn af engelſk har forledt den ſit eget Værd alt for lidt erkiendende Danſke, at ſætte en Priis derpaa, ſom den ikke fortiener.

En forædlet Drivt er et relativt Begreb. Naar jeg imidlertid ſammenligner Vexeldriften forenet med Brakfrugtavl og Sommerſtaldfodring med hvad der i Almindelighed ſkeer paa Bondens Ager og ſelv paa mange af de Landmænds Marker, der holde en Slags ſaa kaldet reen Brak, hvor Fagr, Sviin og Giæs imidlertid finde en ringe Føde til Midſommer, ſaa kan man vel kalde det Agerbrug forædlet, der lærer os at nytte vor Jord hvert Aar, at renſe og ſkiørne

den, som om det var Havejord, at forøge Midlerne til at fodre vort Qvæg rundeligere, hvorved Gjødningen atter forøges, og det Hele Aar for Aar gaaer frem i stedse voxende Kraft.

Men hvortil nytter det, at stride om et Ord? Naar Forfatteren derimod mener, at det er Navnet — engelsk — der har givet det sin Anseelse, troer jeg han feiler, og hvis det endda imellem skulde være Tilfældet, vil jeg raade enhver der ønsker at see sig helbredet for den engelske Sygdom, at spadsere en lille Tour i Naboelauget af vor fordums Frue Kirke, da man vil sige, at adskilligt, som man der faaer at see, kan curere hver Dansk for denne fæle Smitte. At tilraade Bonden eller Landmanden, der ene skal leve af sin Gaards Drivt, det engelske Vexelvangbrug i Almindelighed og allevegne, var at ødelægge ham og rokke Statens vigtigste Støtte, siger Hr. Pastoren, og hvo underskriver ikke dette, saavel med Hensyn paa dette, som alle andre Agerdyrknings-Systemer. Det ene passer hist, det andet her, saavel med Hensyn paa Locale, som personlige Omstændigheder. Naar vi have gode Anviisninger i enhver Henseende, vil den kloge Landmand noget nær kunde vælge hvad der er meest passende for hans Stilling. Man har desuden ikke nødig at frygte for, at Bonden eller Landmanden i Almindelighed saa villig griber efter det Nye, at han derved skulde rokke sin egen og Statens Velstand.

At een og anden har begyndt paa denne Agerdyrkningsmaade og atter ophørt dermed, er intet Beviis

mod Sagen, da andre fortsætte den. Man maatte kiende Omstændighederne derved meget nøje, for ikke at bedrage sig i sin Dom. Og hvorfor fremstaae ikke disse Mænd, og bekiendtgjøre de Erfaringer, de maaskee dyrt nok have erhvervet sig, for at frie Andre for lignende Uheld, hvorved de vilde gavne maaskee ligesaa meget som ved Fortællinger af heldige Foretagender. Nu sammendrager Forfatteren alle sine Grunde mod dette Agerdyrknings System, og siger Side 187: „Alt dette kan med Grund indvendes mod Brakmarkens Anvendelse til Foderrødder, de betage Vintersæden sin Næring, de sætte tidligen Rod i Markerne; de skade saare meget den følgende Byg og Kløver, de forhindre ganske Vintersædens Saaening i rette Tid; de skaffe meget Arbeide og Bekostning uden at give nogen sikker Indtægt; de afgive et unaturligt og i dets Bevaring høist vanskeligt Foder. De kunne derfor ikke anbefales for Brakmarken, uden under disse trende Betingelser.

a. De maae tage til Takke med ugiødsket Jord efter een Pløining i Stubben og efter to Pløininger i Grønjord, hvoraf den ene skeer om Efteraaret.

b. De maae ofte og tilstrækkelig hyppes paa langs og tvers.

c. De maae være saa tidlig borte af Brakmarken, at de i ingen Maade forhindre Brakmarkens tilbørlige Beredelse til

Vintersæden og dennes Nedlæggelse i Tide.

Til disse Ankeposter svarer jeg:

1. Forfatterens Mening at Vintersæden skal følge paa Brakfrugten, bør ikke finde Sted, hvorom mere længere nede.

2. Mener han nok med det Udtryk, at sætte tidlig Rod i Marken, at Brakfrugten maae bringes tidlig i Jorden, og at den altsaa da den sildig optages, maae udmavre Jorden ved dens lange Vegetations-Periode. Herpaa har jeg allerede svaret. Ikke heller komme Roerne i Jorden før i Junii Maaned.

3. At de skade Byget og Kløveren, er aldeles stridende mod min Erfaring, da jeg aldrig har disse Vexter bedre, end netop efter giødede Brakfrugter.

4. Kunne de ikke forhindre Vintersædens Saaening i rette Tid, naar denne ikke skal følge umiddelbar efter den, hvilket ikke bør have Sted, da denne er langt sikkrere i Kløverstubben.

5. Brakfrugterne skaffe noget Arbeide, men betale sig rigelig, og især give Kartoflerne en stor Indtægt, hvor de kan sælges uden at kiøres langt, eller hvor man boer saaledes, at man kan have et Læs Giødning til Hiemlæs.

6. De afgive et sundt og kraftigt Foder, ligegodt om det er naturligt eller ei, men nogle af dem, f. E. Kartoflerne ere vanskelige at bevare mod Frosten, naar man ikke har dertil indrettede Kiel-

dere. Naar Forfatteren nu opstiller de tre Betingelser, uden hvilke denne Avl ikke kan anbefales, da maa jeg i Følge de Erfaringer, jeg i en Række af ti Aar har gjort, indvende:

a. At Brakfrugten især Turnips og Kaalrabi, i Følge de Grunde jeg har givet aldeles ikke maa dyrkes uden Giødning, det maatte da være paa en Ager der stod i en høj Grad af Kraft, og at hvis man under visse Omstændigheder skulde finde det passende, at dyrke Kartofler uden for sin Brakmark, da maa der endelig pløies en Gang om Efteraaret og en Gang om Foraaret til dem, naar det er i Stubben, men i det ringeste tre Gange naar det er i grøn Jord, hvoraf en Gang om Efteraaret. Forfatteren erklærede selv, at deres gode Fremvext beroer paa at Jorden er muldet, men det kan ikke skee ved een Pløining.

b. Kartoflerne maae hyppes efter Omstændighederne to til tre Gange, men Turnips og Kaalrabi eller Rotabaga aldeles ikke. Til disse Planter maa kun bruges Skuffelploven, der tager alt Ukrudtet bort tæt hen til Raderne, saa at der ikke bliver andet Haandarbejde tilovers, end at udhakke det Ukrudt der staaer i Raderne, i det samme at Roerne udtyndes. At hyppe til disse Planter vilde ikke være andet, end at dække dem ganske eller dog tildeels. Deres Blade ligge ganske tæt ved Jorden, og at tilhylle disse er

at berøve dem de Organer hvorigiennem de hente megen Næring fra Luften. Desuden er det Roernes Natur at danne deres Knold lige i Jordens Overflade, og tildeels at lade denne krybe ud af Jorden naar de blive større. De ønske altsaa vel ikke at have den tildækket eller trænge i det ringeste ikke dertil. Skuffelploven ødelægger desuden Ukrudtet aldeles.

6. Naar ingen Vintersæd skal saaes efter Brakfrugten, har den Tid til at staae saa længe, at den kan naae sin fuldkomne Størrelse. Den bør optages lidt efter lidt, for at Toppen kan nyttes til Qvæget, som staaer paa Stald, og som begiærlig æder Roetoppen og malker fortreffelig derefter.

Efter at Forfatteren har forudsat disse tre Betingelser, vil han dog endnu ikke anbefale Brakfrugt-Avlen uden for saadanne Landmænd, der boe nær ved en af de store Steder som Kiøbenhavn, Helsingøer ꝛc. Jeg tilstaaer at en stor Bye letter meget Afsætningen af Kartoflerne, thi andre Brakfrugter blive der nok ikke for det første at sælge, og det er en Fordeel for Omegnens Landmænd, at de for hvert Læs Kartofler kunne tage et Læs Giødning tilbage, der gienbringer mere Kraft, end den de solgte Kartofler have berøvet Jorden; ikke destomindre troer jeg, at for den Landmand der ligger langt fra Byen, og altsaa ikke kan hente Giødning, hvis Gaard af Naturen er fattig paa Resourcer, for Ex. mangler Enge, og Mergel; for den

Landmand troer jeg det allervigtigst at indføre et Sædskifte grundet paa Brakfrugtavl og Sommer-Staldfodring. Ved begge Dele vil hans Giødning forøges og med denne hans Velstand. Hvorledes en Landmand skal kunne forglemme sin Gaards og Avlings flittige Drivt Side 189 — over sine Foderurter og Rødder er mig ubegribeligt, da deres Pleie netop giøder, renser og skiørner Jorden, hvilket vel er Hensigten for de fleste af Bondens Bestræbelser, saa Brakfrugterne ikke kunne være vel passede, uden at hans Gaards Drivt med det samme gaaer vel, og den der passer sin Brakmark godt, plejer desuden ikke, at forsømme de øvrige Forretninger, da dens omhyggelige Rygt lægger Virksomhed for Dagen. — Skiøndt Forfatteren ikke vil anbefale denne Agerdyrkningsmaade, angiver han nu i Følge Landhuusholdnings Selskabets Forlangende, flere Skemata til en saadan Drivt, hvorefter den kan drives i 9, 10 og 12 Marker. Under alle Omstændigheder forlanger han at Brakfrugten skal avles uden Giødning, i nogle lader han Vintersæden følge efter Brakfrugten, i andre Vaarsæd, undertiden lader han to Gange langstraaet Sæd følge efter hinanden og overalt lader han Kløveren ligge to Aar før den kan opbrydes, hvorefter ingensteds følger Vintersæd. De Sædskifter som jeg herneden skal opgive, og som ere saaledes som jeg bruger dem og tildeels har brugt dem i henved 10 Aar, skal vise, at vore Meninger i Henseende til disses Valg er ganske forskiellig. Paa de bedste Jorder jeg eier, der ved at drives vel af min Fader, alle-

rede vare i Kraft da jeg modtog dem, har jeg følgende Sædskifte:

1) Kartofler i Giødning, 2) Byg, 3) Kløver, 4) Hvede eller Rug, 5) Erter, 6) Rug, 7) Havre. Agrenes Dannelse og Beliggenhed har nødt mig til at dele dem i 7 Dele, da jeg ellers vilde have foretrukket 6, saaledes som jeg bruger det paa min ene Gaard i Lundtofte. Denne Gaard har to Marker, som dog støde sammen. Dens hele Areal er 65 Tdr. geometrisk, hvoraf omtrent 20 Tdr. Land ere steile Bakker, som jeg har beplantet med Gran. Den ene Mark har 25 Tdr. Land Ager, og den anden 20 Tdr., men Gaarden har slet ingen Eng. Jorderne ere temmelig lette, bestaaende for det meste af grov Sand, men undertiden pipper den røde Bakkesand frem. Den Mark som er 25 Tønder Land stor, er deelt i 6 Dele, altsaa skulde hver Ager være lidt over 4 Tdr. Land, men locale Omstændigheder giør, at de ikke ere alle lige store. Jeg driver den med følgende Sædskifte:

1) Brakfrugt i Giødning, 2) Byg med Kløver, 3) Kløver, 4) Rug, 5) Erter, 6) Rug. Den anden Mark paa 20 Tdr. Land fik jeg først ved Magelægning nogle Aar efter at jeg havde kiøbt Gaarden, og da jeg allerede den Gang saae min Mødding saa stor, at jeg kunde giøde et Nummer paa den største Mark og endda mere end et paa den anden Ager, saa deelte jeg denne i fire Agre, der drives

1) Vikker og Boghvede i Giødning til grønt Foder og omtrent 1½ Td. Land deraf med Rotaba-

ga, 2) Byg med Kløver, 3) Kløver, 4) Rug.

Da jeg fik denne Mark for fem Aarsiden var den ganske begroet med Lyng og fuld af store Stene, som nu ere bortrøddede.

Jeg vil nu beskrive min Fremgangsmaade. Brakmarken pløies om Efteraaret saa dybt, at Ploven bringer lidt op af den neden under liggende, hidtil urørte Muld.

Jeg vælger just det Aar da Ageren skal giødes, til at bringe nogen frisk Muld op og saaledes forøge Agerens dyrkede Dybde, for at Giødningen kan raade Bod paa hvad den ufrugtbare Jord skader, og for at denne ved Kartoflernes Hypning kan blandes godt med den frugtbare Jord. Thi Agerens Værd forhøies ved dyb Pløining, forudsat at der er Giødning nok forhaanden til at kunne giennemgiøde den i sin større Dybde. Naar Ageren er pløiet, harves den brav fiint, at Ukrudtet kan spire og bortfryse, og naar da Frosten giør Ende paa alle andre Markarbeider, kiøres Giødningen paa Ageren, alt som der er Leilighed dertil og strøes strax at den ikke til megen Skade, skal fryse sammen i Bunkerne, saaledes bliver den liggende til den om Foraaret kan nedpløies. — Men Giødningen maa jo saaledes tabe sin Kraft, vil mange sige. Flere Aars Erfaring have overbeviist mig om det Modsatte og jeg beder derfor mine Landsmænd at prøve inden de dømme, og hvis Udfaldet da befindes saadant, som jeg angiver det, at mærke de store Fordele der er ved at kiøre sin Giødning ud om Vinteren, paa en Tid,

da der ofte er intet at giøre. Paa en lille Plet Jord kan jo Forsøget skee og Skaden ikke være stor, om det skulde mislykkes, og et Forsøg er det dog altid værd.

Giødningen nedpløies ganske let, og naar det er Tid at lægge Kartoflerne, pløies der Furer i Jorden med Hyppeploven, og hvis man vil hyppe Kartoflerne paa langs og tvers, hvilket er det bedste, da man derved opnaaer at rense og skiørne sin Jord, saa fuldkommen, som ved en velbehandlet reen Brak, maa man spende en Snoer tvers over de oppløiede Furer, og lægge Kartoflerne, der hvor Snoren og Furen krydse hinanden.

Saaledes komme de til at staae i Rad, baade paa langs og tvers. Jeg troer, naar Planterne staae omtrent en Alen fra hverandre, vil det være en passende Afstand, da man ikke kan hyppe høit nok, hvis de staae tettere. Paa denne Maade blive der færre Planter paa Ageren, men hver af dem giver saameget mere, da de have Plads, at Udbyttet dog omtrent bliver det samme som om de stode tettere i Raderne. I al Fald er det bedre at avle lidt mindre Kartofler, for at opnaae Agerens fuldkomne Renselse. — Jorden hylles igien paa Kartoflerne ved at harve langs henad Furerne. Ukrudtet vil nu snart vise sig, og naar det er kommet til andet Blad, er det Tid at lade Extirpatoren ganske let gaae hen over Ageren. Kan man bie med denne Rensning til Kartoflerne netop pippe frem af Jorden, slipper man med at extirpere eengang, i modsat Fald, maa Rensningen alligevel gientages i dette Øieblik, thi ellers har Ukrudtet saameget For-

spring, at det kan blive for stort til Kartoflerne kunne hyppes. Hypningen foretages bedst første Gang da Kartoflerne endnu ere lave, med den lille Hyppeplov (Hestehakken) thi det er til stor Skade, at den Muld som Hyppeploven velter op imod Kartoflerne dækker deres Top. De maae nødvendig beholde Spidsen oven over Jorden, og ikke skydes omkuld. En Kartoffelplante, som dækkes aldeles, kommer ikke frem igien i to til tre Uger, og taber aldeles denne Tid, for dens Vegetation, ja bliver som oftest kun en Krøbling mod dens Naboer. Hypper man første Gang paa langs, skeer det anden Gang paa tvers og tredie Gang igien paa langs. Man bør nok vælge Øieblikket til at hyppe anden og tredie Gang efter Ukrudtets hurtigere eller langsommere Vext. Har man nu en god Hyppeplov, saadan som den bør være, ganske smal for neden, med to lange hvælvede Muldfielde, der spænde vidt for oven og kunne aabnes efter den Vide hvori Kartoflerne ere lagte, og at den altsaa kan skyde Mulden, som den har hentet i Dybet, tæt op til Kartoffelplanterne, kan man være ganske sikker paa at hver Ukrudtsplante dræbes, deels ved Hypningen og deels ved de velbehandlede Kartoflers hurtigere Vext. Finder man alligevel en fremmed Plante paa saadan en Ager, er det kun en enkelt Tidsel, der absolut maa udrykkes, da den ikke kan overvindes af Kartoflerne, fordi den reiser Toppen ligesaa hurtig som de, og da den har Frø, der kan flyve vidt og bredt med Vinden, er den meget skadelig.

Ved ovenstaaende Fremgangsmaade er jeg vis paa, at Kartoffelageren vil være aldeles renset, men hvad der endnu mere forvisser herom, er at dyrke en Sort Kartofler, der ved en høi, stærk og opretstaaende Top, der ligesom danner en tætsluttet Skov paa Ageren, giør det umuligt for Ukrudtet, at udholde en Væddekamp med dem. De Kartofler jeg dyrker, er en stor rund Sort, med dybe Øine, et Blomster som har et lille Anstrøg af det violette, og desuden den Egenhed, at det sielden fuldkommen udvikler sig og falder af uden at sætte Blommer. Den stærke Top er mørkegrøn og Stenglerne firkantede. Roden selv er velsmagende, og jeg sælger aarlig mange Tønder til Familier, der forlange dem. Fine Kartofler vil jeg ikke tilraade at dyrke i Brakmarken, da de fleste af de Fordele, jeg her har nævnt, bortfalde ved deres langsommere Vext og spæde Top, og de desuden give slemt Bryderie ved Opsamlingen.

Ikke altid kan man bie med at optage sine Kartofler til Toppen er aldeles visnet, hvilket især er Tilfældet med den her omtalte sildige Sort, men jeg har ikke fundet, at det har giort den nogen Skade. De kunne bringes lige fra Ageren i Kielderen, uden i Forveien at udbredes og tørres. Den Fugtighed, de have fra Agerne, skader dem ikke, men vaade af Regn maae de ikke være, saa at Jorden klæber ved dem. Naar Kartoffelkielderen ikke er for dyb og Luften kan trække ind fra alle Sider, ere de tørre fra den ene Dag til den anden. Om Vinteren maa man have et vaagent Øie med dem, da man ikke allene har Frosten at frygte,

men ogsaa Varmen, i en mild Vinter. Kielderen bør derfor være indrettet med Trækhuller paa alle Sider, der maa aabnes hver klar Dag, naar det kun fryser et Par Grader, thi bliver det for varmt for Kartoflerne, dampe de, blive fugtige og spire, og i denne Tilstand raadne de let, og ere mere udsatte for Frostens Indvirkning om denne trænger ind i Kielderen. — Efter alt hvad jeg har erfaret, er det en særdeles slet og usikker Fremgangsmaade at bevare sine Kartofler i dybe Kuler i Jorden. Jeg har flere Gange seet alt hvad der har været i saadan en Kule sort og forraadnet, naar man har aabnet den om Foraaret. Jeg foretrækker derfor i Mangel af Kielder, hvad nogle bruger, og som jeg selv har forsøgt med Held, nemlig at lægge Kartoflerne i Form af en Pyramide oven paa Jorden, at dække dem først med et Lag Halm og derefter opkaste Jord oven paa hele Bunken af den Grøvt, som graves rundt om den. Grøvten opfanger Fugtigheden, og jeg formoder at den Damp Kartoflerne give fra sig uddunster giennem Jorden, der tørres fra alle Sider.

Naar Kartoffelavlen drives i det store, forekommer det mig alt for kostbart og møisommeligt at opgrave dem; hvem der bruger denne Maade, pleier at give hver niende Skieppe i Betaling. Jeg pløier derimod mine op, og gav i Aar 3 Mk. pr. Tønden. Raske Fruentimre kunne opsanke fra fem til syv Tønder om Dagen, paa de bedste Agre. Naar Kartoflerne ere af Ageren, lader jeg den pløie saa dybt som muelig, alt efter locale Omstændigheder. Efter Ploven føl-

ger først eet Fruentimmer, som opsanker de Kartofler der kunne være blevne i Jorden, og hvoraf nu den største Deel kommer frem, og dernæst et andet Fruentimmer, som med en River trækker Kartoffeltopperne ned i Furen og fordeler den der. Den store Mængde, tildeels endnu grønne Toppe, tilbagegiver vist Ageren en ikke ubetydelig Deel af den Kraft Kartoflerne have berøvet den.

En anden Pløining, for at faae endog den sidste Kartoffel ud af Jorden, vilde være ganske hensigtsløs, da det ikke engang er fire Procent af Agerens Afgrøde, man faaer ved den første Pløining, naar Arbeidet er skeet med nogenlunde Orden.

At dyrke Roer i Brakmarken, er efter min Formening ikke mindre passende, men maaskee forbunden med nogen mere Vanskelighed. Jeg behandler den Ager, der er bestemt dertil, ligesom Kartoffelageren. Jeg pløier og giøder den paa samme Maade. Men da denne Plante vanskeligere kan forsvare sig mod Ukrudtet, end Kartoflerne; og deres Product saavelsom de efterfølgende Aars Afgrøde, dog beroer for en stor Deel paa Brakmarkens fuldkomne Rensning og Skiønhed, maa intet forsømmes for at naae dette Øiemed. Ved Hielp af Extirpatoren og Skuffelploven er det ikke saa vanskeligt, som den forestiller sig, der ikke selv har lagt Haand paa Værket.

Naar den om Vinteren udkiørte Giødning er ganske let nedpløiet, harves Ageren strax, da Ukrudsfrøet, som hver Jordklump indeholder, derved kommer til Lyset og i Vext. Naar nu Ageren grønnes,

trækkes Extirpatoren ganske let hen over den og dræber hver Plante. Denne Forretning giontages efter et Par Uger, og just i det samme man vil saae, hvorefter man kan være vis paa, at Roerne ikke skal faae meget Ukrudt at bekæmpe.

Hvis man vil dyrke den hvide Vandroe (Turnips) kan man saae den fra Slutningen af Maji til først i Julii. De tidlige blive naturligviis større, men ere mindre skikkede til at giemmes. De ville gierne raadne og maa derfor være opfodrede før Juul. De mindre derimod lade sig bedre giemme, men man kan dog ikke med fuldkommen Vished forlade sig paa, at de ikke skulle tage Skade langt hen ad Vinteren, saa det er neppe raadeligt at dyrke dem i for stor Mængde; der er desuden at indvende mod denne Roe, at Jordlopperne angribe dem stærkt i tørre Sommere og ødelægge undertiden hele Afgrøden, inden de kunne komme til det tredie Blad. Lykkes den derimod, er det vist at den giver en Mængde Foder, der er Qvæget særdeles behageligt, hvorefter Studen bliver feed og Koen malker godt.

Ved deres Dyrkning har jeg intet videre fundet at bemærke end følgende: naar Ageren er renset sidste Gang med Extirpatoren, saaes de i Rader $\frac{3}{4}$ Alen fra hverandre, med den lille Saaemaskine som en Karl let kan skyde foran sig. Hiulet giør en lille Ridse, hvori Frøet falder ud af Valtsens smaae Huller, og en lille til Maskinen fæstet Tromle, trykker Jorden sammen over Frøet. Naar Planterne ere komne frem, saa man godt kan see Raderne, skufler man imellem disse

med Skuffelploven, der egentlig er en lille med tre Jern forsynet Extirpator. Denne tager de faae Ukrudtsplanter bort, der vise sig mellem Raderne. Roerne maae ikke hyppes, men naar de have fire til sex Blade bør de udtyndes med Haandhakken, saa at de ikke staae hverandre saa nær at de kanne trænges. Ti til tolv Tommer forekommer mig at være en passende Afstand. Er der nogen Kraft i Ageren ville de nu selv qvæle hver Ukrudtspire, ved at bedække Ageren med et tætsluttet Grønt. Naar den grønne Kløver, Vikker og Boghvede, som saaes til Sommerstaldsfodring, er forbi, kan man begynde at oprykke disse Roer, afskiære Toppen og lægge den for Qvæget, der æder den med særdeles Begierlighed, og malker vel derefter.

At saae Turnips paa Rygge som man i Forveien oppløier paa Agrene med Hyppeploven, finder jeg kun da hensigtsmæssig, naar den Ager, hvorpaa de avles har saa tynd en giødet og dyrket Overflade, at man ved dette Middel ligesom maa stræbe at fordoble den, for at Roens Pælerod ikke alt for snart skal finde en Grændse, som den neden under liggende døde Jord forbyder den at overskride.

Forresten giør denne Fremgangsmaade Skuffelploven uvirksom og altsaa Haandhakken mere nødvendig; men denne maa man stræbe at bruge saa lidt som mulig, da Arbeide og Dagløn er saa dyr. Paa disse Rygge lide Roerne nok desuden mere af Tørken, end paa den flade Mark.

En Roe, som derimod langt mere fortiener at anbefales til Dyrkning i Brakmarken, er Kaalrabien,

og især den Afart deraf, som dyrkes i Tydskland under Navn af Rotabaga.

Denne har flere og vigtige Fortrin for Turnips. Den er mere nærende, som sees deraf, at naar fire Stude, af omtrent lige Alder og Størrelse og eens Legemsbeskaffenhed, hensættes paa samme Tid for at fedes, men de to gives Turnips, medens de andre faae Rotabaga, ere de sidste snarere fede end de første, men giver man dem lige længe hver af sin Sort, overgaae de sidste betydelig de første i Fedme, skiønt Stude kan fedes meget vel ved Turnips, uden at faae Høe dertil. Endvidere er det et stort Fortrin, hos denne Roe at den ikke angribes saa stærk af Jordlopperne, eller i det ringeste langt bedre modstaaer deres Ødelæggelse. En Regn hielper ofte den Roe-Ager til en frodig Vext, som man allerede har anseet for ødelagt ved Jordloppens Bid. Endelig har jeg ikke kunnet mærke, at den taber enten af sin Behagelighed for Qvæget, eller af sin Evne til at nære det, fordi den fryser, ligesom den heller ikke raadner, ved adskillige Gange at fryse og tøe op igien. I Huus giør Frosten ingen Skade paa den, og selv paa Ageren troer jeg den modstaaer Vinteren, hvilket jeg slutter deraf, at jeg i Aaret 1811 havde nogle Rader udestagende om Vinteren, hvoraf endeel Planter om Foraaret viiste sig ufordærvede og skiøde op i Frøe, og jeg troer, det var blevet Tilfældet med dem alle, hvis ikke to Hiorte som vare slupne ud af Dyrehaven, havde fundet disse Roer saa velsmagende, at de ikke forlod dem førend

de havde afgnavet dem lige ned i Jorden. Et Beviis som mig synes, at Rodfrugter ere en naturlig Føde for Hornqvæget, der i flere Henseender er Hiorten saa lig.

Ikke heller var det Trang der drev disse Hiorke til Roerne, thi om Natten besøgte de regelmæssig min Havrestak og foretrak om Dagen Roerne for den unge Kløver, de fandt paa min Mark. Imidlertid troer jeg ikke, at dette ene Forsøg beviser, at disse Roer taale vor Vinter paa Ageren, thi den mellem 1811 og 1812 var temmelig mild.

I Almindelighed pleier man at optrække Kaalrabiplanterne i Haven, og siden at udplante dem paa Marken. At saae disse Planter paa Mistbænke, som Hr. Pastor Larsen omtaler, er baade skadeligt og unødvendigt. Skadeligt fordi man derved faaer forkielede Planter, og desuden skulde have en stor Hoben Mistbænke naar Avlen blev drevet i det store, og unødvendigt, fordi Planterne kan paa fri Land blive mere end tidsnok tienlige til Udplantning naar de saaes i god Jord, da jeg har fundet at Junii Maaned fra dens Begyndelse til dens Midte er den meest passende Udplantningstid. Silvigere plantede naae Roerne ikke deres fuldkomne Størrelse. Det er forresten bedre, at plante fiorten Dage senere, i Regn, end saa meget tidligere, i tør Soelhede, da man ved denne kan nødes til at vande et Par Gange, som altid er et besværligt Arbeide paa Ageren og i det Store. Paa denne Grund foretrækker jeg at saae disse Roer paa den Ager der er bestemt for dem, og i alle Henseender

at behandle dem og den saaledes som jeg har beskrevet ved at omtale Turnips, kun med den Forskiel, at disse Roer ere de sidste, som skulle optages, deels fordi de groe langt ud paa Efteraaret, og deels fordi man ikke har nødig at frygte at Frosten skal fordærve dem. De bør optages successive for at deres nyttige Top kan blive brugt til Foder for Qvæget, der nyder den med Begierlighed, hvilket gielder endnu mere om Roden, der synes ret at være dets Yndlings Føde; jeg troer at have Ret til denne Slutning, ved at see med hvilken voldsom Begierlighed Qvæget styrter ind i Stalden, naar det har været lukket ud til Vand, fordi det veed at der imidlertid er lagt Roer for det, hvilken Omstændighed faaer dobbelt Vægt derved, at en stor Deel af mit Qvæg aldrig kommer af Stalden, hverken Sommer eller Vinter, undtagen naar det lukkes ud til Vandet, og at det altsaa var rimeligt, at det kunde have Lyst til at vende om, i det ringeste Ungqvæget; men nei! dette stræber efter Stalden med samme Higen, som den gamle stadige Koe, saalænge der vanker Roer, da Rygteren derimod, naar der gives andet Foder, f. Ex. Oliemeel paa Hakkelse, maa drive det samme Qvæg ind i Stalden, der før stormede derind. Tilkiendegiver Ovenstaaende, hvorom enhver kan overbevise sig, der kommer til min Avlsgaard, at Rodfrugt er en Føde, hvortil Qvæget kun nødig vænner sig?

Jeg har kun giort et lidet Forsøg med Dyrkningen af Runkelroer, der ogsaa er en af de Planter,

der passer sig for Brakmarken, men Sylerødder har jeg slet ikke dyrket, skiøndt enhver der har avlet dem, forsikkrer at det er et ganske fortreffeligt Foder. Den Omstændighed, at de ikke ret vel kan rodsaaes, altsaa heller ikke renses ved Maskiner, men blot ved Haandarbeide, at de maa saaes tidlig, og staae dog længe med en lille Top, der ikke kan forsvare dem mod Ukruddet, hvorfor de behøve ofte at luges, alt dette har hidtil afholdt mig fra at dyrke dem.

Efter saaledes at have omtalt de Rodfrugter, jeg har dyrket i Brakmarken, og fundet passende for den, henvender jeg mig nu til de Foder Urter jeg ligeledes dyrker i samme.

Naar man vil indføre Sommerstaldfodring, tør man ikke forlade sig paa Kløveren allene, ja man kan endog meget godt naae sit Maal uden denne Plante, hvilket jeg erfoer i Sommeren 1811, da den Kløver jeg havde i Aaret 1810, henvisnede samme Sommer, ved den vedholdende Tørke, der ramte mine høie Jorder særdeles stærk. Kløveren er en herlig Plante, men man er ikke saa sikker paa den, som paa Vikkerne. Naar disse saaes i en velgiødet Ager lykkes de altid, men give ikke saa stør en Mængde Foder, som Kløveren, naar den kan slaaes to Gange. Naar jeg vil saae Vikker i Brakmarken til grønt Foder, behandler jeg Jorden i alle Henseender, som til Kartofler og Roer. Jeg pløier den dybt om Efteraaret, strøer Giødningen om Vinteren over den frosne Jord og nedpløier den ganske let om Foraaret, saasnart det er muligt at komme i Jorden for Frost. Naar Jorden

er tilberedt saaes de første Vikker. Vil man have Havre imellem forekommer 6 Skpr. Vikker og 2 Skpr. Havre mig at være en rigtig Proportion. Mængden af Foderet forøges vist ved Blandingen, da Havren indtager den største Deel af sin Plads oven over Vikkerne, der ved den finde en gavnlig Støtte. Saasnart den først saaede Vikkeager begynder at vise sig grøn, er det Tid at saae igien, da man paa denne Maade bestandig har passende Foder til sit Qvæg, ved det den ene Ager afløser den anden. Skal Sommerstaldfodringen lykkes, er det en Hovedbetingelse, at man altid har Foderplanter nok til at afhugge i den Periode af deres Vegetation, da den er kraftigst og behageligst for Qvæget. Enhver der har forsøgt Sommer-Staldfodringen med Vikker til Hornqvæg, tilstaaer, at naar disse ere netop gaaede i Blomster, er det rette Øieblik indtraadt til at hugge dem, da de paa denne Tid opfylde ovenstaaende Betingelser og tillige give den største Mængde godt Foder, de kunde give. Naar de altsaa ere komne til denne Vext, lader jeg dem daglig to Gange afslaae og lægge for Qvæget, der æder dem meget gierne og trives vel derefter. Vil man saae Vikker længer hen ad Sommeren, er det bedre at blande dem med Byg end Havre, da denne ikke mere ret vil frem. Det toradede Byg er det bedste, thi det giver mest Foder. At blande Vikkerne med Havre eller Byg, hvorved der paa en Maade følger to Aar efter hverandre langstraaet Sæd naar der nemlig saaes Rug efter Vikkerne, er ikke til Skade for Rugen, og heller ikke stridende

Principerne af en reen Vexeldrift, da det aldrig tillades Vikkerne at staae saalænge at Havren Bygget kan faae Tid at sætte Kierne, og det kun ane, ikke Straaet, der to Aar efter hverandre er ıende for Jorden.

Naar man ikke mere har nødig at frygte for en, kan man paa lette Jorder saae Boghvede rønt Foder med særdeles Held. Da jeg første g dyrkede denne Plante, som Foderurt, var det Mening, at den blot skulde tilkommet en underet Plads paa Ageren.

Vikkerne skulde have havt den første. Jeg ikke med Vished, i hvad Forhold jeg blandede ıen, men det veed jeg, at Boghveden voxte med an Magt og Hurtighed, at den reent overvandt !erne og at der alligevel var saadan en Mængde, :r, at Vikkernes Udebliwelse slet ikke blev mær- Siden den Tid saaer jeg aarlig deraf, uden at de den med nogen anden Plante, som ogsaa er tigt, thi den groer saa hurtig, at jeg, hvis jeg bedrager mig, slog deraf i Aar netop fire Uger ef- ıt der var saaet. Jeg behandlede Ageren paa ne Maade som til Vikkerne, med den Forskiel, at)ningen ikke bliver lagt paa om Vinteren, da jeg denne Aarstid kan bruge den Giødning som er :n sidst paa Foraaret. Før jeg forlader denne :, maa jeg endnu anmærke, at det meget godt :r an endnu engang samme Sommer at benytte den :, hvorpaa de første saaede Vikker har groet. troer man kunde gierne saae Boghvede derefter,

men selv har jeg forsøgt, at pløie Ageren og saae Turnips, hvilket dog ikke bør skee senere end først i Julii Maaned, da de ellers blive for smaae.

Saaer man Turnips, maa der ikke følge Vintersæd, men Havre eller Byg, hvori Kløver, saavel som i Rugen, saa at den Ager, der i det andet Aar bar to Slags Sæd, og derved var ligesom adskilt, samles igien i Kløveraaret. En erkiendt Fordeel for den efter Vikkerne følgende Sæd, er, hurtig efter Leen at nedpløie Vikke-Stubbene medens de endnu ere saftige.

Efter at have viist hvorledes jeg troer man bør behandle sin Brakfrugtmark, for med disse Planters Hielp, ligesaa godt at rense og skiørne sin Jord, som ved den rene Brak, ved hvilken man reent ud skal tabe et Aars Afgrøde, da disse derimod give et meget stort Udbytte, være det mig tilladt at yttre den Mening, som nogen Menneskekundskab og en god Portion Bekiendtskab med Bondens og den almindelige Landmands Tænkemaade har grundfæstet hos mig, nemlig den: at hvis man først var heldig nok ved gode Exempler, ligesor hans Øine, at overbevise ham om, at de efter Brakfrugten følgende Kierve ikke bleve slettere, ved det denne tog Plads i Brakmarken, og at hans rene Fordeel altsaa blev større ved det Overskud, Brakfrugterne skaffede ham, enten i Penge, Melk, Kiød eller Giødning, vilde han maaskee forsøge denne Dyrkningsmaade og da sikkert behandle sin Brakfrugtmark med større Omhu, end han nu i Almindelighed anvender paa sin Brakmark, den han til midt hen paa Sommeren

lader ligge urørt for at have en ussel Græsgang for Faar, Sviin og Giæs derpaa, hvorved han ganske eller tildeels forfeiler Brakningens Hensigt, der maa være at skiørne Jorden og aldeles befrie den fra hver Qvækrod som fra hver Ukrudtsplante, medens han derimod, for strax at have et stort Udbytte af sine Brakfrugter, vilde behandle disse med Omhu og saaledes naae Brakningens Hensigt. Enhver der kiender den almindelige Landmand, veed hvad Velklang der ligger i dette — strax — for ham, og hvem kan vel fortænke den stræbsomme Agerdyrker, at han heller fører Hyppeploven mellem Raderne af en mægtig Kartoffel Ager, der om faae Uger giver ham enten en god Indtægt eller et overflødigt og yndet Foder, for alt hvad der lever paa hans Gaard, fra Mennesket til Hesten, fra Koen og til Gaasen, end Ploven paa den skaldede Brakmark, der kun viser ham en fiern Fordeel, som mange Omstændigheder kunne tilintetgiøre, hvorimod Kartoflerne næsten aldrig feile, og selv dette fiernere Haab forringes aldeles ikke ved Brakfrugterne; men de forskiellige Scener fremstille sig blot anderledes ordnede for det Blik han kaster i Fremtiden.

Jeg forlader nu Brakfrugtmarken for at sige noget om de paa den følgende Sædskifter. Jeg har anmærket at min Jord er deelt paa tre forskiellige Maader i 7, 6 og 4 Vange. Jeg vil først tale om Driften i 6 Vange, da alt hvad jeg siger om denne tillige gielder om de Jorder der ere deelte i 7 Vange, men som jeg ikke videre vil nævne, da jeg frygter for,

at hvem der nøiere kiender mit Agerbrug og veed af disse 7 Vange ligge ved min Fabrik, kunde indvende mig, at disse Jorder ere bragte til megen Kraft ved min Faders Flid, og at man let kan udføre paa disse, hvad der ei vilde lykkes paa mindre gode og kraftige Agre.

Jeg taler altsaa i Fremtiden om mine høie sandede Jorder af Lundtofte-Bye, som jeg har eiet henved otte Aar. Efter Kartoflerne og Roerne i Giødning saaer jeg Byg, paa nogle Agre Havre. Saavel til det ene som til det andet pløies der dybt om Efteraaret, men om Foraaret trækkes Extirpatoren blot eengang hen over Ageren og strax derpaa saaes Sæden, som, naar den er Byg, altid er af det toradede, hvilket jeg giver Fortrinet for det almindelige sexradede, saavel for dets fortrinlige Kierne som for den større Mængde Straa, det frembringer, og dets mindre Tilbøielighed til at gaae i Leie. Thi hvorvel Ordsproget siger: Leiesæd giør ingen Mand fattig, er det dog altid forbundet med betydelig Tab af Kierne, naar Sæden lægger sig tidlig. Er Jorden nu aldeles reen, og i en høi Grad af Kraft, maa man vogte sig for at saae tykt, da man ved for tyk Udsæd kun vinder fiint Straae og korte Ax; men hvor tykt man skal saae, vover jeg ikke at bestemme, da det maa være afhængigt af den større eller mindre Grad af Kraft hvori Jorden befinder sig, ja vel ogsaa af den forskiellige Dybde, dens dyrkede og giennemgiødede Overflade har. En duelig practisk Landmand vil snart mærke hvor tykt han tør saae. Jeg pleier ikke at høste ringere end 10 til 12 Fold Byg, men i 1811 havde jeg 16 Fold paa en Byg-Ager efter Kartofler, og jeg

troer nok at have saaet en Tønde Byg i omtrent en Tønde Land geometrisk Maal.

Efter Bygget følger rød Kløver, som er saaet paa samme Tid som Bygget, og let nedharvet. Jeg har før blot tromlet efter at Kløveren er saaet, men har forandret min Mening i den Henseende, fordi Kløverfrøet da for det meste bliver liggende oven paa Jorden. Frøet groer ikke i denne Forfatning førend der kommer en Regn, men gaaer denne hurtig over og følges af vedholdende Tørke og brændende Soelhede, visner Kløverens lille Spire, der ingen Beskyttelse har mod Solens Straaler og er forloren, hvis der ikke snart igien kommer Regn. Bruger man sin Kløver til Staldfodring, kan man slaae den tre Gange i et godt Aar, og endda have en nogle Tommer høi Vext at nedpløie, hvilket er til Gavn for den efterfølgende Rug. Kløveren er tienligst til Staldfodring i det Øieblik dens første Blomster aabne sig. Hvad Qvæget ikke raader med at æde, maa afslaaes i denne Tilstand og bliver da et fortreffeligt Vinterfoder, naar det høstes vel. Vil man have to Slet af sin Kløver, maa den første i det seneste hugges til St. Hansdag, da ellers den sidste kommer for silde, og hindrer Agerens betimelige Tilberedelse til Vintersæden.

Naar den anden Kløverslet er indhøstet tidlig, kan man endnu give Kløveren Tid at skyde nogle Tommer lang, for at berige Ageren ved dens Nedpløining; men længere end til Mikkelsdag er det vist skadeligt at vente med at bringe sin Vintersæd i Jorden. Denne bliver allerede neppe saa god, som den, der er saaet i

August. Den eenaarige Kløver pløies blot een Gang til Vintersæd, med nette smalle Furer, og dette bør skee saa betids, at Ageren kan have Tid at sætte sig før Sæden bringes i den. Den maa harves engang før den saaes, thi ellers kommer Sæden formeget i Roden.

Naar Rugen er saaet om Efteraaret, maa man ikke forsømme at trække Vandfurer med Hyppeploven, og endelig maa man vogte Vintersæden saameget muligt for Qvæg og Faar, hvis disse gaae i Marken, da ikke alene deres Tand, men maaskee endnu mere deres Fod skader.

Om Foraaret bør Rugen harves paa langs og paa tvers, der efter min Erfaring er gavnligt for den, saa ødelæggende dette Foretagende end synes at være.

Da der er tvistet saameget om denne Sag, og enhver af Parterne vel endnu saa temmelig har sin forudfattede Mening, fordi det kun er Facta der bevise og disse saa sieldent anføres, vil jeg uden derfor at troe mig berettiget til at ende denne Strid, fortælle hvordan jeg er bleven nødt til at troe, at det gavner Vintersæden at harves om Foraaret. Hvis jeg ikke bedrager mig, saae jeg første Gang Vintersæden harvet hos den værdige og for hvem der har kiendt ham, uforglemmelige Provst Høegh i Gientofte. Denne Mands store Erfarenhed burde have overbeviist den begyndende Agerdyrker, men dette Foretagende syntes mig saa ødelæggende, at min Følelse var aldeles derimod, og da Provstens Jorder vare lerede

og mine for største Delen muldede og sandede, indbildte jeg mig selv, at om Harvningen end var gavnlig paa Leren, fordi den brød og smuldrede den haarde Skorpe, den har om Foraaret, var den dog i denne Henseende undværlig paa muldede Jorder, og maaskee skadelig, fordi mange Planter vilde oprykkes. Herved blev det nu til Sagen atter kom til Orde for nogle Aar siden. Man tvisted' contra, tvisted' pro, — som Baggesen siger — og jeg med flere andre fik Lyst til at overbevise os med egne Øine om hvordan det var. Intet Forsøg er sikkert uden det er comparativ, og jeg harvede derfor en Strimmel Rug midt i en stor Ager, og paa en sandet høitliggende Mark. Jeg sparede den ikke og troede at have ødelagt den, da jeg saae hvor sort den saae ud, mod dens Naboer. I et par Uger havde den uharvede Fortrinet, men nu vandt den harvede Dag fra Dag. Den blev mørkere i Couleur end den anden, lidt høiere og fik længere Ax, saa den harvede var at kiende fra den uharvede lige til den blev høstet. Jeg observerede Veiret nøie. Det var Tørreveir da den blev harvet, men strax derpaa faldt Regn. Var denne Regn ikke falden, sagde min Avlskarl, havde Rugen været fordærvet, og jeg tænkte det samme, saameget var jeg stemt imod Foraars-Harvningen. Jeg besluttede imidlertid at fortsætte mine Forsøg næste Aar, thi det var mig om Sandhed at giøre. Jeg gik dristigere til Værks og lod netop hveranden Ager af en stor Rugmark paa omtrent 6 Tdr. Land harve to Tønder. Efter Harvningen havde vi tre

Ager Tørreveir og Agerens Beliggenhed var den høieste paa min Mark, og maaskee i en Omkreds af en halv Miil. Ligesom i forrige Aar blev den harvede Rug tilbage i Førstningen, men vandt siden i Couleur og Ax, saa det syntes at hver anden Ager havde faaet en tyad Giødning mere end dens Naboe. Nu maatte jeg troe og selv mine Folk troede fra det Aar af — Rugen og Hveden lykkes i Almindelighed særdeles vel i den eenaarige Kløverstub efter een Pløining. Ti til tolv Folð høster jeg almindelig paa disse Agre, hvor en Tønde Rug saaes i en Tønde Land geometrisk, og naar jeg undtager i Aar, hvor en Hvedeager mislykkedes saaledes, at jeg høstede kun 8 Tdr. efter 10 Skpr. Udsæd, veed jeg intet lignende Exempel paa min Mark, men selv i de Aaringer da Klagen over Rugen var saa almindelig, kiendte jeg intet Uheld, og selv det som i Aar har hændt mig, er mig en reen Gaade, som jeg ikke er istand til at løse, thi Hvede groede med de bedste Udsigter, lang i Straaet og Axet, til kort efter at den havde blomstret, men da modnedes pludselig omtrent det halve deraf, hvoraf fulgte, at Kiærnerne bleve kun smaae. Det var imidlertid ikke den ene Ende af Ageren, hvorpaa dette skede, men paa dens hele Udstrækning modnedes et Ax, medens dets Naboe endnu var grønt og vedblev at gaae frem til sin Fuldkommenhed. Jeg kunde ikke finde nogen Skade paa Straaet, enten ved Rust eller ved Bidder af en Insect.

Efter Rugen følger Erter. Disse høre vel efter Regelen ikke til de høie sandede Marker, og de faa Erter mine Naboer have, vise ogsaa tilfulde,

hvad man kan vente af dem under saadanne Omstændigheder, som de, hvorunder de dyrke dem. Da de imidlertid lykkes fuldkommen vel hos mig, og da de ere en god Forberedning til Rugen, har jeg hidtil ikke havt Aarsag til at afskedige dem. Til Erterne pløies engang om Efteraaret, til fuldkommen Dybde, med Foraaret løsnes blot Jordens Skorpe ved Extirpatoren, som engang gaaer over den, og Erterne saaes strax derefter, men ikke for tyndt. Jeg saaer omtrent en Tønde i 12000 □ Alen. Efter denne Behandling har jeg i Aar havt en Erteager, som opvakte alles Beundring der saae den, og jeg kan forsikkre, at jeg aldrig har havt eller seet nogen der overgik den. Naar Erterne ere bragte af Ageren, pløies den snarest muelig eengang og dybt, hvorefter Rugen saaes, der nu er den sidste Sæd før Giødning paa denne Mark, og hvis Vext vil vidne om at dette Sædskifte ikke er udsuende for Ageren. — I den anden Mark som er deelt i fire Dele, besaaes Brakmarken for en Deel med Vikkehavre og Boghvede til grønt Foder for Qvæget. Hver Ager er het omtrent 5 Tdr. Land, hvoraf 3½ Tønde besaaes successive med disse Foderurter og Resten med Roer. Jeg har intet videre at sige i denne Anledning, end hvad jeg har anført ved de omtalte Brakfrugtmarker. Kun maa jeg anmærke, at Ageren pløies strax efterhaanden, som det grønne Foder er bortført, og at Rugen saaes saasnart nogen er aftorsken uden igien at pløie Agrene. Jeg er overbeviist om at man ikke kan saae sin Rug for tidlig, naar man saaer nye Rug. Denne har

man ikke førend i August, og den Frygt, at Rugen ved at saaes saa tidlig skulde ville skyde i Ax endnu før Vinter er ganske ugrundet. Jeg har engang saaet Rug paa et Havebed i April Maaned, men kun to Planter gik samme Sommer op, hver med et Par Ax der blev golde. Alle de andre buskede sig overmaade stærk, da Jorden var i Kraft, men alle deres Skud bleve liggende hen af Jorden uden at danne Ax. Endvidere har jeg engang saaet god overgiemt Rug ved St. Hansdags Tider, strax efter at Vikkerne vare bortførte og Ageren pløiet. Forsøget skede paa noget mere end en halv Tønde Land, og den øvrige Deel af Ageren blev siden saaet med Rug til sædvanlig Tid. Den tidlig saaede blev for tynd, som maaskee deels kom deraf at alle Kiernerne ikke have groet, deels deraf at jeg, frygtende for, at den skulde komme til at staae for tæt ved at have saa lang Tid at buske sig, befalede at saae den usædvanlig tynd; men i Straa og Ax overgik den langt dens Naboe og fremviiste især Ax, som jeg aldrig har havt Mage til, naar jeg undtager dem i Aar paa en Rugager efter Erter. Den Deel af Brakmarken, som saaes med Roer, faaer Byg eller Havre næste Aar, og saavel i Rugen som i Bygget eller Havren saaes Kløver, der i Almindelighed strax viser sig bedre i Rugen, end i Havren, naar man blot drister sig til at harve den, hvilket er saare gavnligt, saavel for Rugen som for Kløveren.

Efter Rug og Havre følger nu Kløver, der afslaaes til grønt Foder, forsaavidt det behøves, og

Resten høstes til Høe. Ved i Aar at have to Kløverstykker ved Siden af hinanden, hvoraf det ene var saaet efter Rug og det andet efter Havre, havde jeg Leilighed at giøre en Bemærkning, som jeg her bekiendtgiør, da den forekommer mig interessant nok til at fortiene nogen Opmærksomhed, og erfaringslystne Landmænds videre Forsøg. Sagen var denne: jeg mærkede, at Kløveren efter Rugen i det Hele havde et noget frodigere Udseende end den efter Havren, at den gik silldigere i Blomster, end hiin, hvilket altid er Tilfældet med den bedre Kløver, og at den stod mere trængt paa Agrene end hiin, dog var Forskiellen ubetydelig, naar jeg undtager nogle Strøg paa Ageren, hvor der var opskudt endeel Rugstraae, af Kierner som Aaret i Forveien vare faldne af ved Høsten. Her viiste Kløveren sig særdeles fortrinlig, og alt bedre og bedre i det Forhold, som Rugstraaene stode tettere. For at opdage Forholdet, lod jeg afhugge 25 □ Al. paa hver Ager, hvor den ene saavel som den anden viiste den frodigste Vext. De 25 □ Al. med Rugstraaet gav mig 54 Pd. grønt Foder, hvoraf 2 Pd. Rugstraae, medens de 25 □ Alen Kløver efter Havren kun gav 45 Pd. altsaa hiin 9 Pd. mere, hvoraf virkelig 7 Pd. Kløver og 2 Pd. Rug Straae, som udgiør paa en Tønde Land 5040 Pd. hvoraf 1120 Pd. Rugstraae og 3920 Pd. Kløver, brugt som grønt Foder, men høstet vel, vilde være et stort Læs Høe mere pr. Tønde Land.

Jeg har spurgt mig selv, om Aarsagen til denne betydelige Forskiel kunde komme deraf, at Havren hav-

de udmavret Jorden mere end Rugen, men i dette Tilfælde maatte Kløveren efter Rugen i det Hele have været fortrinligere end den efter Havren, hvilket vel ogsaa havde Sted, men kun i en ringe Grad, undtagen paa de Steder hvor den affaldne Rug var opgroet, og paa disse Steder stod Kløveren, som sagt, bedre og bedre i Forhold til Rugstraaenes Tæthed. Jeg har derfor troet, at Rugen selv har været en medvirkende Aarsag til Kløverens bedre Fremgang. Om den har virket dette ved at give Kløverroden nogen Beskyttelse om Vinteren, eller om dens tidlige Vext om Foraaret har gavnet ved at give Ageren nogen Skygge, og altsaa tilbageholde nogen Fugtighed, eller om Rugstraaene endelig ved at skyde sig i Veiret, have ligesom nødt Kløveren til at række sig efter Soel og Lys, er hvad jeg ikke veed at besvare, men da jeg har seet, at den selvsaarde Rug har middelbar og umiddelbar forøget Mængden af det grønne Foder paa denne Ager, saa har jeg besluttet, videre at forfølge det Spor, hvorpaa Naturen her har sat mig, og ved Forsøg erfare om det samme Resultat vil altid fremkomme under lignende Omstændigheder. Man har saa ofte raadet at saae Raigræs med Kløveren, jeg mener (Lolium perenne) og det kan maaskee ogsaa være hensigtsmæssigt, hvor Kløvermarken skal ligge flere Aar og bruges til Græsgang, men som Plante til at slaae fortiener dette ikke megen Agtelse, da det til første Kløverhøst vel giver endeel Straae, men faa Blade, og til anden Slet kun viser sig med

enkelte Vener. Skulde det ikke være mere hensigtsmæssigt at saae Rug om Efteraaret oven paa sin unge Kløvermark, om det saa kun var for at forøge Massen af sit Foder, saameget som Rugstraaerne umiddelbar bidrage dertil, der tillige blev en Støtte for Kløveren? Skadeligt kunde det ikke være for den efterfølgende Rug, da Kløveren, og Rugen med den, bliver afslaaet saa tidlig, at den ikke kan komme til at blomstre.

Efter Kløveren følger nu Rug, hvortil pløies eengang, som forhen sagt, og saaledes er en Rotation af dette Sædeskifte endt.

For Fremtiden skal denne Mark drives med en Forandring i Sædskiftet, thi da jeg just i Aar er bleven Eier af een Gaards Jorder til, saa skal mit Qvæg næste Sommer fodres i en Stald, paa denne Gaards Mark og Staldfodringen saaes der. Jeg giør derfor den Forandring, at Brakmarken for Fremtiden bruges til Kartofler og Roer, hvorefter Byg eller Havre med Kløver og tilsidst Rug. — Jeg maa her giøre opmærksom paa en af de store Fordele, som Vexeldriften tilbyder den, der har sat sig ind i dens Aand, nemlig at kunne forandre sin Plan, efter Omstændighederne uden at forrykke det Hele, hvorom jeg siden skal sige mere.

Hvis det var min Hensigt at skrive en Anviisning til en velindrettet Vexeldrift, forenet med Brakfrugtavl og Staldfodring, hvilket jeg ikke har tænkt paa, da jeg fuldkommen føler, at dette er et Arbeide, der var upassende for mine Kræfter og min Stilling,

maatte jeg endnu have meget at sige, om de forskiellige Grene deraf. Jeg kunde gierne opgive en heel Deel Schemata til at drive sin Jord i saa mange Dele som man lystede, men jeg anseer dette for overflødigt, da en tænkende Landmand let selv vil opdage de Modificationer, der ere passende for hans Stilling og Evne.

Det vanskeligste ved at indføre denne Agerdyrkningsmaade, er den Omstændighed, at Brakmarken strax forlanger Giødning, uden at tillade at der saaes Rug i den. Jeg troer derfor at Overgangen altid er forbunden med noget Udlæg, undtagen under de Omstændigheder, at en passende Deel af Brakfrugten kan sælges, thi da vil denne fuldkommen erstatte hvad Bygageren næste Aar indbringer mindre end Brakrugen. Dersom en Mand vilde indføre Vexeldrift og Brakfrugtavl, hvis Formue ikke tillod ham at giøre et Forskud til sine Jorders bedre Drivt; kort hvis det var en Mand, der maatte realisere sine Vare saa hurtig som mulig for at faae Penge mellem Hænderne, men som i Følge Tilhøielighed og Overbeviisning om at forbedre sin Gaard ved Brakfrugtavlen, dog vilde indføre den, skulde jeg raade ham, at dele sin Mark i to Dele, og paa den ene at indføre et passende Vexelbrug, forenet med heel eller halv Staldfodring, medens den anden Deel gik sin forrige Gang. Fandt han, da efter at være gaaet sit ny Sædskifte een Gang igiennem, at dette gav ham de Fordele han havde haabet, vilde han ikke mere være forlegen, men

finde de Resourcer paa den første Mark, som han behøvede for at behandle den anden efter samme Principer.

Efter saaledes at have givet en Oversigt af den Maade hvorpaa jeg driver min Jord, overeensstemmende med Principerne for Vexeldriften, forenet med Brakfrugtavl og Staldfodring, troer jeg nu igien at burde henvende mig til Hr. Pastor Larsens Skrivt, hvis Dadel af Vexeldriften bragte mig til at forsvare den; thi da den endnu ikke er meget bekiendt hos os, uden af engelske og tydske Skrivter, og som oftest kun anvendt af formuende eller anseete Mænd, som kunne tiltroes Evne og undertiden Willie til at bringe et Offer for at tilfredsstille private Tilbøieligheder, kunde Hr. Pastorens Priisskrivt naar det ikke blev modsagt, let have havt den skadeligste Indflydelse paa den videre Udbredelse af det omtalte Vexelbrug, endog hos den mere cultiverede Classe af Agerdyrkere. Jeg anseer det for passende at recapitulere Hr. Pastorens Hoved-Indvendinger, for samlede at bestride dem, støttende mig til hvad jeg har sagt om Sagen. De ere:

1) Behandles Brakmarken med Brakfrugt er det ikke muligt at faae den saa reen, som den bør være.

Svar: Behandles Brakmarken med Brakfrugter, hvortil er giødet paa den Maade jeg forhen har beskrevet, rense de den saa fuldkommen, at hverken Qvækgræs, Agerkaal, Morgenfruer eller noget Slags Ukrudt, hvormed vore Agre i Almindelighed ere besaaede, kan beholde Li-

vet, naar jeg undtager en enkelt Tidsel, der kan løfte Hovedet over Brakfrugterne, og derfor maa udrives med Haanden.

2) Man er nødt til at saae Havre eller Byg istedet for Vintersæd, og ingen af disse kan erstatte Tabet af en vellykket Vinterbrakmark.

Svar: Vintersæden er ikke tabt, men blot flyttet længere bort; og i en veltilberedt eenaarig Kløverstub skal denne give en herlig Afgrøde, der ikke skal staae meget, maaskee slet intet, tilbage for Brakrugen i Almindelighed, og Hveden lykkes især godt i Kløverstubben. Desuden kan den rene Fordeel af Brakfrugtageren skrives de i dette Sædskifte efterfølgende Kierve til Bedste, og der vil da blive en stor Saldo i deres Faveur, hvad enten det bliver i Penge, Melk, Kiød eller Giødning.

3) Indhøstningen af disse Jordfrugter er udsat for megen Besværlighed, især paa lerede Jorder.

Svar: Det gaaer med Indhøstningen af Rodfrugter som med saamangen anden Sag man ikke selv har forsøgt: man forestiller sig den besværligere end den er.

Jeg høster aarlig et Par tusinde Tønder Kartofler og Roer, og har endnu aldrig liidt noget betydeligt Tab ved Veirets Ugunst, undtagen et Aar da det frøs heftig et Par Nætter først i October, hvorved de høiestliggende Kartofler bleve beskadigede.

Men skulde vi forjage hver Plante af vort Agerbrug der ikke altid og uden Undtagelse udholder vort Clima, hvordan vilde det da f. Ex. gaae Kløveren ja Rugen selv.

4) Foderrødder ere efter al Sandsynlighed en unaturlig Føde for Qvæget, som det ene kan bringes til at nyde ved fortsat Brug, og som Beviis herfor tiener: at man aldrig endog i forsultet Tilstand har seet det opkradse dem med Fødderne.

Svar: Hvad her skal give denne Paastand særdeles Vægt, er netop det der mest svækker den, thi jeg har viist, at Qvæget æder disse Brakfrugter med høieste Begiærlighed, at naar det engang har smagt dem, kan man kun med Magt holde det fra den Mark, hvor de grøe, og at selv Vildtet æder dem med Begiærlighed. Saa tilsynelabende som det er, at Rodfrugterne, især Kartofler og Roer, skulde være et langt bedre, eller mere passende Foder for Svinet end for Qvæget, saa vist er det, at det kun er et maadeligt Foder for Svinet, naar det er fortreffeligt for Studen. Man kan heraf see hvor lidt man kan forlade sig paa endog de bedst grundede Formodninger.

5) Til at drive Brakfrugtavlen skal Bonden have adskillige Redskaber, og hvor skal han faae Pengene dertil.

Svar: Jeg har viist hvilke Redskaber der ere de nødvendigste, og min Kiendskab til Bondestanden

berettiger mig til at troe, at mange flere kunne end ville anskaffe dem.

Uden et lidet Forskud mellem Hænderne er der ikke at tænke paa Forbedringer. Desuden vil Bonden nok ikke for det første bryde sig ret meget om, hvad vi skrive. Det er kun praktiske Beviser, lige for hans Øine, der overbeviser ham.

Men Landmanden derimod (den mere cultiverede Agerdyrker,) for ham er Bogen, og han veed vel ogsaa for det meste, hvor saa lidet et Udlæg er at finde.

6) Landmanden kan ikke faae Tid til at passe sin Brakfrugtmark rigtig, da han foruden Kongereise, Veiarbeide 2c. skal pløie fire Gange til Vintersæd, tre Gange til Byg, tre Gange til Havre og een Gang til Erter og Vikker.

Svar: Hvis Landmanden der bruger en reen Vexeldrift og Brakfrugtavl skulde pløie saa tidt som Hr. Pastoren her nævner og som vist ikke kan skee sieldnere, ved et Sædskifte som det Pag. 134 omtalte, hvorved Ageren kommer til at ligge tre Aar til Kløver og kun bliver giødet een Gang i ni Aar, da vilde han synke under Vægten af sine Forretninger, og hverken faae Tid at passe sin Brakfrugtmark eller nogen af de andre som han burde. Men i et Agerbrug, hvor Marken pløies hvert Aar, hvor den fuldkommen skiørnes og renses ved Brakfrugterne, hvor den, ved at giødes i det ringeste hvert siette

Aar og ved en hensigtsmæssig Afverling af Sædarterne, holdes i en stedsevarende Kraft, som lader Sæden lettelig overvinde de faa Ukrudtsplanter der komme frem, og aldrig tillader Qvækkerne eller andre Planter af denne Art paa nye at sammenbinde Plovfaren, der engang er forvandlet til Havejord, baade i dens Kraft og Reenhed — i saadant et Agerbrug vilde det være hensigtsløst og ofte skadeligt at pløie saa tidt som under forandrede Omstændigheder. Hvad jeg her siger om Jordens Kraft og især om dens Reenhed og Skiørhed, er ingen tom Declamation, men nelop den Forfatning hvori min Jord befinder sig, nu da jeg dog først indtræder i anden Rotation af min Drivt. I denne vil jeg kunne giøde min Jord to Gange i sex Aar, der naturligviis vil forøge dens Kraft endnu mere, ligesom dens Afgrøde. Vi ville nu nøiere betragte, om Arbeidet forøges saameget ved Vexeldriften, og især ved Brakfrugtavlen, som Forfatteren mener. Jeg troer ikke bedre at kunne trække Parallellen, end ved at stille et Aars Arbeide af det Sædskifte i 9 Vange som Hr. Pastoren foreslaaer, ved Siden af det i sex Vange, som jeg bruger. Jeg antager at to Gaarde, der forresten i alle Henseender ere under lige Omstændigheder, have hver 60 Tdr. Land geometrisk Maal. Den første deelt i 9 lige store Vange

fik altsaa 6 Tdr. $5\frac{1}{3}$ Skpe. Land i hver Vang. Driften var

No. 1, Havre efter een Pløining.
2, Brak med en Efteraars og tre Sommeroppløininger.
3, Rug.
4, Byg efter tre Pløininger.
5, Erter een Pløining.
6, Byg efter 3 Pløininger og
7, 8, 9, Kløver. — Tilsammen 12 Gange.

At pløie en Ager paa 6 Tdr. $5\frac{1}{3}$ Skpe. Land er 80 Tdr. Land aarlig.

Den anden Gaard deelt i 6 Vange faaer 10 Tdr. Land i hver Vang og drives

No. 1, Brakfrugt i Giødning pløies 2 Gange.
2, Byg . . . . . . 1 Gang.
3, Kløver.
4, Rug . . . . . . 1 Gang.
5, Erter . . . . . . 1 Gang.
6, Rug . . . . . . 1 Gang.
Tilsammen 6 Gange.

at pløie en Ager a 10 Tdr. Land er 60 Tdr. Land aarlig. Men Extirpatoren skal bestemt gaae een Gang om Foraaret over Byg-, Erte- og Kartoffelageren, altsaa over 30 Tdr. Land, og da jeg regner dens Arbeide, med Hensyn paa Tiden den bruger, og den Menneske- og Hestekraft den udfordrer lig $\frac{1}{3}$ mod Plovens, saa bliver disse 30 Tdr. Lands Bearbeidning

med den, lig 10 Tdr. med Ploven. Kartoflernes Hypning to til tre Gange, kan sættes lig een Pløining, bliver altsaa 10 Tdr. Land, hvorved udkommer den Summa 80 Tdr. Land, at pløie, naar Jorden behandles efter ovenstaaende Forskrivt. Avles der nogle Tønder Land med Roer, træder Skuffelploven i Hyppeplovens Sted, men da denne fordrer mindre Anstrængelser gaaer Arbeidet hurtigere fra Haanden.

I Plovarbeidet er det altsaa fuldkommen Balance, men hvor lidt behøver ikke den sidste Drivt at bruge Harven mod den første. Her er ingen Qvækrødder der skal rives fra hverandre og ud af Jorden, ingen Klumper, der skal smuldres, fordi her er intet treaarig Kløverland hvor Qvækkerne trives og hvor Jorden fæster sig paa ny. Her er ingen Brakmark at harve, hvor man undertiden, paa noget bindende Grund, ikke kan opnaae at rive den lange Plovfure tilbørlig i Stykker, uden ved den virksomme men anstrængende Rundharvning. Hvor findes da det meget nye Arbeide som denne Drivt skal vælte paa Landmandens Skuldre? Indskrænker man sig til Kartofler i Brakmarken, hvilket man jo gierne kan giøre indtil man bliver mere bekiendt med Haandgrebene ved Brakfrugtavlen, har man slet intet Haandarbeide ved deres Rensning, naar man følger forhen omtalte Fremgangsmaade, og det er

altsaa blot deres Optagning som volder noget nyt Arbeide, men som man dog let faaer giort, da det kan betales godt og kan forrettes af Fruentimmer og Børn. Kunne vi sige det samme om Sædens Tærskning? Man glemme ikke, at Kartoflerne ere færdige til at lægge i Gryden, færdige til at lægge for Koen, Svinet, Gaasen, saasnart de ere af Jorden, ja færdige til at giøres i Penge i samme Øieblik, og hvilken rundelig Høst giver ikke denne velsignede Plante, der i de senere Aar har frelst mange fra Nød og Hunger, naar den behandles rigtig. Den slaaer aldrig ganske Feil. Den kan vel som i Aar give betydelig mindre end sædvanlig, men et temmelig sikkert Udbytte af en Tønde Land, med store, dog gode og afsættelige Kartofler og under anførte Behandlingsmaade er 100 Tdr. Jeg har et Aar havt 150 Tdr. paa omtrent 7 Skpr. Land geometrisk Maal. Kartoflernes naturlige Priis forholder sig efter min Formening til Rugens som 1 til 4. Da vi nu med langt større Sikkerhed kunne regne 100 Tdr. Kartofler pr. Tønde Land, end 12 Tdr. Rug eller Hvede, saa er Fordelen haandgribeligen paa Kartoflernes Side, naar man endog regner baade Kiærne og Straae af Rugen, hvorimod man igien maa mærke, at man høster ganske anderledes Byg efter Kartofler end efter Hvede eller Rug.

7. I en Note paastaaer Forfatteren, at saadan en Drivt som Brakfrugtavlen mere er beregnet paa at føde Qvæg end Mennesker.

Svar: Kan en Drivt være beregnet paa at føde Qvæg, uden netop derved at forøge Menneskeføden? Vi leve ikke af Brød alene; Kiød, Melk, Smør og Ost udgiøre vigtige, uundværlige Dele af vor Føde, der forøges betydelig ved Brakfrugterne, da Qvæget ved deres Hielp staaer glindsende fedt paa Stalden om Vinteren, medens det ellers i Almindelighed er Skeletter, uden paa saadanne Steder, der have Enge og altsaa kunne give Qvæget fuldt op af Høe.

Men for endogsaa at møde denne Behreidelse fra den anden Side, ville vi kaste et Øie tilbage paa den af Hr. Pastoren foreslagne 9 Vangs Drivt, og paa den 6 Vangs Drivt jeg bruger. Vi ville beholde samme Exempel som før. Hver Ager paa den første har et Areal af 6 Tdr. 5½ Skp. Land, og vi finde at deraf drives fem med Sæd, nemlig én med Rug, to med Byg, en med Erter og en med Havre, der tilsammenlagt udgiør 33 Tdr. 2⅔ Skp. Land. — Ved Vexeldriften med 6 Marker see vi derimod 4 Agre med Sæd, hver paa 10 Tdr. Land, nemlig een med Byg, to med Rug og een med Erter, som tilsammen udgiør 40 Tdr. Land, altsaa 6 Tdr. 5⅓ Skpe. Land mere til Sæd end hiin.

Jeg vil ikke bringe Brakfrugtmarken i Anslag med, da den mulig kunde bruges ene og alene til Qvægføde, men paa denne Maade forøger den middelbar Menneske-Føden, i det den befrier Qvæget fra den kummerlige Tilstand, kun at nyde tør Halm, hvortil det som oftest er reduceret.

Efter alt hvad jeg her har sagt, som uden Undtagelse er bygt paa egen Erfarenhed, kan jeg ikke være enig med Hr. Pastoren, naar han opstiller som Betingelse for Brakfrugtavlen:

At Brakfrugterne skulle dyrkes efter en Pløining i Stubben, og at de skulle tage til Takke med ugiødet Jord.

Dette ene Ord kuldkaster Grundvolden for al Brakfrugtavl. Uden Giødning og i en fast Jord kunne Brakfrugterne ikke holdes rene eller trives, hvorved Brakkens Heusigt aldeles forfeiles og Forfatteren har Ret, at kalde saadan en Mark forqvaklet ved Brakfrugterne, der dog ere ganske uskyldige deri. Som Betingelser for en heldig Brakfrugtavl i Brakmarken, maa jeg atter forlange: at Jorden løsnes tilgavns, dernæst at den giødes saa stærk, som Møddingen tillader det, og endelig at Brakfrugtmarken holdes fuldkommen reen. Jagttager man disse tre Dele, kan man med temmelig Vished love sig en god, skiøndt ikke altid lige god, Afgrøde deraf.

Naar jeg nu efter denne Drivt seer min Ager renset og skiørnet og i stedse tiltagende Kraft, som den aarlig større og større Afgrøde af enhver Slags Sæd,

og den forøgede Qvægbesætning bevidne, kan jeg da ikke have Aarsag til at ynde denne Dyrkningsmaade, om den endog var kommet til os fra Barbariet? Og har man Uret naar man kalder den et forædlet Agerbrug, da den anviser os Maaden og giver os Midlerne i Hænde til at kunne benytte den øde Brakmark uden Skade for den efterfølgende Sæd?

Dog maa jeg endnu til Slutning giøre opmærksom paa nogle Fordele der synes mig uimodsigeligen at følge af denne Drivt.

1) Man kan giøde ofte og med mere Held, end under de sædvanlige Omstændigheder. — Hr. Pastoren antager at man skal kunne giøde eengang i 9 Aar, efter hans Schema.

Antager jeg at en Gaard har 60 Tdr. Land i 9 Vange, skal der giødes aarlig 6 Tønder $5\frac{1}{3}$ Skieppe Land; og hvis der nu i det Øieblik jeg kiøber den, eller faaer den i Eie efter en Bonde, eller en anden Mand, der ikke driver sit Agerbrug med mere Kraft, end disse i Almindelighed, kun findes Giødning ved den, til to til tre Tønder Land, hvilket er hvad Bønderne i min Egn, endda tyndt nok kunne giøde, hvor længe vil det da ikke vare, inden Møddingen kan forøges til det dobbelte, naar den ikke faaer fremmed Hielp.

Kløveren, som skulde give det bedste Foder, saaes først efter at der er taget 4 Gange Sæd; kan altsaa ikke være overordentlig frodig i sin Vext det første Aar, vil være halv borte det andet og overlade ganske Pladsen i det tredie til

hvilke Græsarter der indfinde sig, og kun give en maadelig Græsgang for Qvæget, hvis Sommer-Giødning er næsten reent tabt. Kløveren vil altsaa heller ikke bidrage meget til at forøge Foderet eller Møddingen, som retter sig efter dette. Lad os nu ovenikiøbet antage, at Kløveren, ved den foregaaende Sommerhede og Tørke, eller ved Vinterkulden, eller ved begge Dele, allerede er borte eller meget tynd, selv det første Aar. Hvad vil da blive af?

Den, der driver Vexeldrivt, og som kun skal nytte Kløveren et Aar, griber under lige Omstændigheder til de Hielpemidler, som hans Drivt tilbyder ham. Han skal have Rug Aaret efter Kløveren, og for denne ere Vikkerne en god Forsæd. Han pløier sin Ager, saaer den med Vikker, og har en Afgrøde, der næsten lader ham glemme Tabet af sin Kløvermark, da den anden derimod er nødt til at lade sin daarlige Kløvermark give hvad den kan, lykkelig endda om de tomme Pladse mellem Kløverplanterne ville udfylde sig med nogle Græsarter blandt hvilke Qvækkerne ikke ville savnes, for dog paa denne Maade at have en daarlig Græsning i de to efterfølgende Aar.

Jeg er altsaa langt fra at være vis paa, at $\frac{1}{9}$ Deel af saadan en Lod kan giødes i de første Aar; det vil i al Fald blive meget tyndt, og med hvad Giødning?

Med den usleste af al animalsk — den svage Halmgiødning.

Vender jeg derimod mit Øie til det forædlede Vexelbrug, seer jeg Overflødighed i alle Kroge. Den Mængde Brakfrugter der avles, giver det velholdne Qvæg et rigeligt Vinterfoder, ligesom Boghveden og Vikkerne forsyne det vel om Sommeren. Ved det rundelige Foder til den store og tiltagende Besætning forøges Giødningens Qvantitet, i det dens Qvalitet forbedres ved dettes Kraft.

Den aarlig forstørrede Møgdynge virker altsaa paa en dobbelt Maade til Agerens Forbedring, deels ved aarlig at giøde mere og mere og deels ved at giøde bedre, det vil sige med kraftigere Giødning, end den Halmen kan give. Lidt efter lidt kan man pløie sin Jord dybere, da man har Giødning nok til at giennemgiøde en dybere Muld, hvorved er særdeles meget vundet, især i tørre Aar, og naar man endda efter flere Aar har Giødning tilovers, kan man enten udvide sit Agerbrug, ved at lægge nye Jorder dertil, eller man kan dyrke Handelsplanter til Salg, passende for den Egn hvori man boer.

2) Den anden Fordeel, som fremstiller sig for den opmærksomme Jagttager af Vexeldriften er: at naar Jorden ved Brakfrugterne og disses hensigtsmæssige Behandling engang er løsnet og smuldret, kan den aldrig mere faae Lov at binde sig. Den pløies hvert Aar, kiender aldeles ikke

til et treaarigt Kløverland, der er et sikkert Middel til at faae Jorden græsløben og bunden paa ny. Brakfrugterne skiørne den fuldkommen; Kløveren som voxer godt saa nær efter Giødning, eller som uden Naade maa nedpløies, hvis den skulde være gaaet bort eller staae for tynd, bidrager atter til at løsne Jorden og endelig komme Erterne, det vel kunne ansees for en halv Brak. De tre Aar da Ageren bærer langstraaet Sæd groer denne saa stærk til, at de faa Ukrudtsplanter der vise sig, maae spille en ubetydelig Rolle.

3) Kan Kløveren paa denne Maade saaes lige ved Giødningen, hvorved man bliver sikkrere paa at den lykkes, og hvorved den giver et langt større Udbytte, uden at skade den efterfølgende Rug.

Man kan endog med Vished antage, at Rugen der følger Kløveren, bliver bedre naar denne har staaet godt, end naar den kun var maadelig eller slet.

4) Giver dette Agerbrug mere frie Hænder end ethvert andet jeg kiender, og ved Hielp af en fornuftig Frihed, lykkes alting bedre, end naar Sædvane og afpassende Former nøde os til at lægge Baand paa Geniet og at arbeide efter den eengang dannede Læst.

Ved Exempler skal jeg vise, hvor meget lettere det er for den, der har indrettet sit Agerbrug overeensstemmende med Vexeldriftens Regler, end for den almindelige Agerdyrker, at møde saadanne Uhæld,

som Landmanden ikke kan være ganske vis paa at undgaae, og som ofte alligevel genere ham meget. Jeg vil antage at af to Gaarde, som begge hver har saa megen Eng, at de paa den finder alt nødvendigt Høe, den ene avler Brakfrugter, men den anden ingen. I de Aaringer naar Høet lykkes vel, har Brakfrugtavleren solgt en Deel af sit Høe eller af sin Brakfrugt, og opfodret Resten. Den anden har været uden Forlegenhed ved Hielp af sit Høe, men har heller intet havt tilovers. Naar nu derimod Høet et Aar slaaer Feil, lader hiin være at sælge Brakfrugt, faber herved en Indtægt men svækker ikke sin Gaard, ved i det paafølgende Aar at giøde mindre, som denne vil blive nødt til, uden at tale om hans Qvægs sørgelige Forfatning.

Jeg antager endvidere, at Rugen tager Skade af Insecter i Efteraaret, af Vinterkulden, af langvarig Nattefrost, om Foraaret, eller paa anden Maade. Det er et Uhæld for enhver, men den der bruger Vexeldriften, kan omploie Ageren og saae Byg, der erstatter en Deel om ikke alt, da den anden derimod, som skal have Byg næste Aar, ligesaa lidt kan saae Byg i Ageren som Havre, og hvis han dog endelig nødes dertil, føler han endnu næste Aar Virkningen af dette nødtvungne Indgreb i hans Sædskifte. Hiin derimod saaer Aaret derpaa Erter og alt er overvundet. — Efter Brakfrugten følger i Reglen Byg i Vexelbruget, men jeg antager at Havren staaer tilfældigviis i saa høi Priis, at det vil lønne sig bedre at dyrke den end hiint. Nu vel, saa saaer

jeg Havre da denne lykkes særdeles vel efter de giødede Brakfrugter og Kløveren ogsaa her er vel. Den almindelige Agerdyrker kan vel ogsaa giøre det samme, men ikke under saa heldige Omstændigheder.

Kløveren kan slaae Feil og da saaer jeg Vikker, hvorved mit Agerbrug ikke rokkes, langt mindre forstyrres, men den der skal bruge sin Kløvermark i tre Aar er derimod, som jeg har viist, i en total Forvirring. Men er det da klogt at tillade en saa usikker Plante, som Kløveren, at spille en Hovedrolle i mit Agerbrug og at indrømme den Pladsen tre Aar efter hverandre? Lad os benytte os af den, som af en villig og duelig Tiener, men lad os altid beholde en liden Tvivl om dens Troskab, og sætte os sikker for dens Luner.

Det vilde være mig let at betragte denne Sag fra endnu flere Synspuncter, men de her opstillede synes mig at være tilstrækkelige.

Endelig vil jeg til Slutning blot anmærke hvor mange Behageligheder et Vexelbrug forenet med Brakfrugtavl og Staldfodring tilbyder den tænkende og grandskelystne Landmand, hvormegen Leilighed det giver ham til at giøre sig bekiendt med en Mængde Planter og nøiere at betragte dem, i de forskiellige Perioder af deres Vext, og den Indflydelse de have paa Besætningen. Hans Plov staaer næsten aldrig stille ligesaa lidt som hans Møgvogn, men da hans Arbeide er fordeelt til alle Aarets Tider, overiles hverken Folk eller Heste, ligesom de heller aldrig ere ledi-

ge. Veiret standser ikke lettelig hans Arbeide, thi han har altid flere at vælge imellem.

Han har foresat sig, i Morgen at ville hyppe sine Kartofler og skufle sine Roer, men mod Formodning falder der nogen Regn, der giør at dette Arbeide ikke kan forrettes med den fornødne Reenlighed. Vel! saa spænder han for sine Vogne og kiører Giødning paa en Ager, der om nogle Dage skal saaes med Boghvede til grønt Foder. Han tænker, i Morgen at ville kiøre Høe hiem, men Regnen kommer igien, og for ikke at være ledig lader han den Ager pløie paa hvilken man sidste Uge har afslaaet Vikker til grønt Foder; han er altid beskiæftiget og aldrig overilet, forudsat at Last og Kraft staae i rette Forhold hos ham. Endvidere passer Vexeldriften særdeles vel til den Landmands Ønsker, der ikke har Lyst at blive staaende paa det Trin, hvor hans Fader og Forfædre stod, men at stræbe mod et høiere Maal. Her er det saa let at giøre Forsøg, og ved flere Gange at gientage dem, og med upartisk Øie betragte dem, at faae Vished om hvad man skal giøre, ligesom disse Forsøg paa samme Tid skiærpe Jagttagelsesevnen og Dømmekraften og fornye Ønsket om at giøre flere, hvorved de allerede erhvervede Kundskaber maatte forøges. Kort sagt: Dette Agerdyrkningssystem forekommer mig at indbefatte i sig hvad der kan giøre det baade gavnligt og behageligt for den stræbsomme og tænkende Agerdyrker.

Jeg maae endnu til Slutningen erklære, at jeg bestandig har havt saadanne Jorder for Øie, som de

hvoraf mine Marker bestaae, nemlig: sandede, muldede og muldlerede. For stærke Leerjorder maatte andre Regler opstilles, men saaledes som mine Jorder ere af Naturen, befindes de fleste at være. Videre maa jeg anmærke, at jeg kun har talt om mit eget Agerbrug, fordi jeg ikke nøie nok kiendte noget andet af denne Art, til at kunne give en Beskrivelse deraf, og dog maatte jeg have et existerende Agerbrug at omtale, da jeg ellers ikke kunde forlange at troes. — Jeg er langt fra at mene at mit Agerbrug kan opstilles som et Mønster, men jeg er mig bevidst at stræbe frem mod mit Maal, overeensstemmende med de Grundsætninger, hvis Rigtighed jeg erkiender og her har stræbt at bevise. Som Sandhedens Ven, har jeg ikke forsætlig sveget denne, men skulde jeg dog have bedraget mig, vil intet være mig kiærere end at blive overbeviist om min Feiltagelse, ved, i dette Tilfælde, at see tænkende Landmænd opstille deres Erfaringer mod mine.

Trykfeil.

S. 360. L. 22. Skjønhed, læs: Skiørhed.
365. L. 18. vende om, læs: rende om.
366. L. 4. rodsaaes, læs: radsaaes.
367. L. 13. Den er, læs: de ere.
373. L. 6. Roden, læs: Rader.
374. sidste Linie, Tønder, læs: Gange.